محسن

د قرآني زده کړې او پوهنې لړۍ

۱۱۰

محسن تفسیر

له قرآنه یو څرک

Ketabton.com

۱۱۰ـ د «نصر» سورت

ژباړه او څیړنه :

احمد حسین «عنایت»

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نصر سورت تشريح
ژباړه او څېړنه:
احمد حسين عنايت

بسم الله الرحمن الرحيم

د لوراند او لورين الله په نامه

سورةالنصر

د نصر سورة (۱۱۰)

سريـزه: د «نصـر» سـورت مـدني دى (۳) آيتونـه يـوه ركـوع لـري پـه تـلاوت كـې (۱۱۰) او پـه نـزول كـې (۱۱۴) سـورة دى چـې د «توبـه» لـه سورة څخه وروسته نازل شوى دى.

ددې سـورة نـوم «نصـر» د هغـه لـه لـومړني آيـة [إِذَا جَـاءَ نَصْـرُ اللَّـهِ وَالْفَـتْحُ] څخـه اخيسـتل شـوى دى. كـابو ټـول مفسـرين پـر دې متفـق او يـو لاس دي چـې دا سورة پـه مـدني دور كـې نـازل شـوى دى نـو د سـورة مـدني والـى جـوت دى او لـړ تـر لـږه دا هـم جوتـه ده چـې دا سـورت د پيغمـبر(ص) د عمـر د پـاى پـه دوه دړي وروسـتيو كلونـو كـې نـازل شـوى دى. خـو د مفسـرينو تـر منځ يـو اخـتلاف شـتون لـري هغـه دا چـې آيـا دا سـورة د مكـې لـه فتحـې مخكـې نـازل شـوى دى يـا د مكـې لـه فتحـې وروسـته؟. ځينـې مفسـرين مـدعيان دي چـې دا سـورة د مكـې لـه فتحـې وروسـته، حتـا پـه منـا كـې پـه حجـةالوداع كـې نـازل شـوى دى يعنـې د پيغمـبر(ص) تـر رحلـت كـابو دړي يـا څـه كـم دړي مياشـتې مخكـې نـازل شـوى دى. خـو ډېـرى لـه مفسـرينو پـر دې نظـر دي چـې دا سـورة د مكې لـه فتحې مخكې يـا د مكـې د فتحـې پـه بهير كـې نـازل شـوى دى. خـو دا كـوږ جوتـه ده چـې دا سـورة د پيغمـبر(ص) د عمـر پـه وروسـتيو كلونو كې نازل شـوى دى. كـه وغـواړو چـې لفظـي قرينـه يـې پـه نظـر كـې ونيسـو، د «إِذا جاءَ» پـه قرينـه بايـد ووايـو چـې دا سـورة د مكـې لـه فتحـې مخكـې نـازل شــوى دى، همــدا راز پــه «اَلْفَــتْح» كــې د الــف او لام موجوديـت ددې حقيقـت پـر لـور نغوتـه كـوي چـې لـه دې څخـه مطلب

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژمن کړل شوې او راتلونکې فتحه ده چې د الله له لورې رسولانو او د هغه ملګرو ته د الهي سنت تقاضا ده، چې الله تعالی له هغوی سره وعده او ژمنه کړې ده. سربیره پر دې د سورت متن او منځپانګه هم همداسې څرګندوي چې د سورة د تشریح په بهیر کې به دې موضوع ته په مشرحه توګه نغوته وکړو.

له مخکیني سورة سره اړیکه او د سورة د منځپانګې چورلیځ:

د [قریش] سورة وروستي آیت د پیغمبر د دښمنانو پر بې پایلو او پرې شوو هڅو ټینګار درلود [ان شانئک هو الابتر]، او ورپسې سورة [کافرون] د هغوی پر وړاندې د پیغمبر د څرګند او کلک دریځ اعلام ته ځانګړی دی. پر دې ترتیب د بعثت په لومړي کال کې، رسول اکرم(ص) ته دنده ورکول کېږي چې له شرک ککړو طریقو او روشونو سره سازښت او له پلیویانو سره یې پر لارې تګ په ډاګه رد او ورسره کلک مخالفت څرګند کړي. او د توحیدي تعبد او د ګوډ - آړه ایز تعبد تر منځ د بېلښت یوه بریښنده او څرګنده لیکه وکاږي.

معمولاً هر یو نهضت د خپل کار په پیل کې په تدریج او ورو ورو هر څومره چې د پښې ایښودو ځای مومي او پر ځواک او د ملاتړ پر تولې یې ورزیاتېږي، د حاکم نظام سره مخالفتونه ښکاره کوي او ورو ورو په جدي، تکړه او څرګنده توګه یې پر وړاندې دریځ نیسي. په داسې ډول چې دې پړاو ته له رسېدو مخکې، له هر ډول اصولي مخالفته ځان ساتي او کوښښ کوي په موازي توګه د خوځندي، کښېدونکي پروت په توګه د خپلو موخو پر لور یون وکړي. خو وینو چې پیغمبر اکرم(ص) ددې نهضت [او غورځنګ] په پیل کې، په داسې شرایطو کې چې تر ډېرو سختو فشارونو لاندې وو، فرمان مومي خپله وروستۍ پایاني او څرګنده خبره له هماغه پیله وکړي او له آره او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ريښــي د مشــــرکينوله اعتقــادونو سره مخالفــت وکــړي.« قُــلْ يَــا أَيُّهَــا الْكَافِرُونَ. لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ»

څرګنده ده چې دا ډول لمسوونکی او پاروونکی سخت دريځ په طبيعي توګـه بې ځوابه نه وو او د مشـرکينو بنسټيز او ريښه يي تعصبونه يې پـارول او پخپلـه د پيغمـبر(ص) او د ورسره ملـو مؤمنينـو لپـاره هـم، د نهضـت د راتلـونکي او د هغوی د بريا په اړه، يو ډول انديښنه او تشويش رامخته کېده، په داسې حال کې چې پخپله ددوی شمېر هم ډېر لږ وو او د ګوتو په شمېر خـو کسـان ول او د مشـرکينو د بې شمېره ځواکمنو مشـرانو او هغوی ته د لاس پـه نامـه وګـړو سترې ټولنې پر وړاندې يې قرار درلود، او په اټکليزه توګه دا پوښـتنه مطـرح کېده چې څه ډول کېدی شي دا ستونزې او خنډونه بـه لـيرې شي او خلـک به په آزادانه توګه د خدای دين ته وارد شي او الهي نصـرت او بريا بـه کلـه او څه ډول رارسېږي ....؟

د «کافرون» سورة پسې د «نصـر» سورة ځای پر ځای کېدل د هغـوی د نـزول د کال په پام کې نه نيولو سره چې د مفســرينو پـه وينـا د دواړو د نـزول تـر منځه اوږد واټن دی، [د کافرون سورت د بعثت په لومړيو کلونو کې په مکه کې نـازل شوی دی، په داسې حال کې چې ډېری له مفســرينو د «نصـر» سورة د مـديني د دوران پـه وروستيو کلونو پورې اړوند ګڼي.] ددې پوښتنې ځواب [لږ تر لږه له پيغمبره د وروسته نسلونو او د قرآن د لوستونکو لپاره] ورکوي چې که حق لږ [قليل] هم وي، د ذاتي اصالت او برترۍ له لامله، وده موندی او په پای کې بريالی دی او که مؤمنين د کافرانو د برلاسۍ او ظالمانه غلبې له لامله پـه ضعف او ذلـت کـې دي، ورو ورو پوړۍ په پوړۍ د ايمان او د هغـوی د عمـل پـه ځـواک، خنډونـه تـرې لېرې کيږي او د کفر د سروالو او مشـرانو د ځـواک او برلاسـيو د ديوالونـو لـه نړېدو سره سم، د الله بندګان ډلي ډلي او پوځ پوځ د هغه دين ته داخلېږي. په داسې حال کې چې د قرآن دوه پايانۍ او وروستنۍ برخې [پـارې] مکـي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سورتونو ته ځانګړي دي او د هغوی په ۴۷ سورتونو کې په ندرت کوم مدني سورت ليدل کېږي، هرومرو کوم لامل شتون لري چې د «نصر» سورة [له دې فرض سره چې مدني والی يې جوت ومنو] د دوو داسې سورتونو تر منځ يې ځای نېولی دی چې له هغوی سره شل کاله د نزول توپير لري. ـــ [د «سير تحول قرآن» کتاب؛ له دې وروستيو دوو پارو يوازې دوه سورتونه عصر او نصر مدني ګڼلي، او ځينو مفسرينو د انسان، بينه، زلزال، او ناس سورتونه هم مدني ګڼلي دي. د «سير تحول قرآن» کتاب ۱۵ ګڼه جدول د «نصر» سورت په ۹ لېږديز کال کې نازل شوی ګڼي او د کافرون او مسد سورتونو نزول د بعثت په دويم او دريم کال پورې اړوند ګڼي].

په هر حال کې د خدای تعالی له نظره چې د نور او زمان خالق او پنځوونکی دی او د وخت تقدم او تأخر د هغه د ذات لپاره شتون نلري، د نصر سورة ځايګی له کافرون سورة څخه وروسته دی او د الهي نصرت د قطعي قانونمندۍ او پر کافرانو د مؤمنينو پر فتح او بري د تل لپاره ټينګار کوي. د «نصر» سورة له «کافرون» سورة سره بل مشترک فصل هم لري چې د «دين» په موضوع کې دی. د «کافرون» سورة له دې آية سره پای ته رسېږي چې: «لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ». خو کله چې الهي نصرت او فتح راغله او د ايمان له مخې خندونه لېرې شول او د کفر پردې اخوا شوې، د «حق دين» لمر ځلېږي او «باطل دين» نشت کېږي په دې ډول چې: «وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا».

په دې سورة کې الله تعالی خپل استازي حضرت رسول اکرم(ص) ته د سوبې او مرستې ژمنه کوي، او خبر ورکوي چې ډېر ژر به هغه ووينې چې؛ خلک به ډلې ډلې اسلام ته داخلېږي، او ورته فرمان ورکوي چې ددې الهي مرستې او فتحې په شکرانه کې، د خدای تسبيح وکړي او حمد ووايي او استغفاروکړي. او دا سورة د ځرګندو قرينو له مخې چې نغوته به ورته وشي په مدينه کې د حديبيه له سولې وروسته او د مکې له سوبې مخکې نازل شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سورت متن او د لُغتونو ترجمه:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
إِذَا جَـاءَ نَصْـرُ اللَّـهِ
وَالْفَـتْحُ ﴿۱﴾
وَرَأَيْـتَ النَّـاسَ
يَـدْخُلُونَ فِـي دِيـنِ اللَّـهِ
أَفْوَاجًـا ﴿۲﴾ فَسَـبِّحْ
بِحَمْـدِ رَبِّـكَ وَاسْـتَغْفِرْهُ
إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ﴿۳﴾

نَصْـرُ اللَّـهِ = [د دښمنانو په مقابل کې] د خدای مرسته، د الله ياري، د الله نصرت ، د خدای تعالی مدد ـ الْفَتْحُ= [دمکې] فتحه، سوبه، بری ـ رَأَيْتَ = ووينې - النَّاسَ= خلک، ولس، وګنې، عوام ـ دِينِ اللَّهِ= د الله دين، د الله قانون ـ أَفْوَاجًا = پوځ پوځ، ، ډلې ډلې، ټولی ټولی ـ سَبِّحْ = پاک او سپېڅلی وګڼه، په پاکی ياد کړه ـ بِحَمْدِ = له ستاينې سره ـ رَبِّكَ = خپل رب دې، پالونکی ښتن دې ـ اسْتَغْفِرْهُ = له هغه ښښنه وغواړه، له هغه مغفرت وغواړه ـ تَوَّابًا = ستر توبه منونکی، ښه توبه قبلوونکی، ډېر تويه قبلوونکې ـ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ﴿۱﴾

کله چې د الله مرسته[۱] او [پر باطلو د حق] بريا راشي،[۲]

وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ﴿۲﴾

او ووينې چې خلک ډلې ډلې د الله دين[۴] ته ننوځي،

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ﴿۳﴾

نو [هغه مهال] خپل پالونکي ښتن دې له ستاينې [او شکراني] سره په پاکی ياد کړه[۵] او له هغه ښښنه وغواړه[۶] بيشکه چې هغه [الله] ښه توبه منونکی دی.

إِذَا	جَاءَ	نَصْرُ اللَّهِ	وَالْفَتْحُ
کله چې	راشي	د الله مرسته	او فتح، بريا

وَرَأَيْتَ	النَّاسَ	يَدْخُلُونَ	فِي	دِينِ اللَّهِ	أَفْوَاجًا
او ووينې	خلک	چې ننوځي	په ... کې	دين د الله	ډلې ډلې

فَسَبِّحْ	بِحَمْدِ	رَبِّكَ	وَاسْتَغْفِرْهُ	إِنَّهُ	كَانَ	تَوَّابًا
نو په پاکی يادوه	له ستاينې سره	خپل پالونکی	او ترې ښښنه غواړه	بيشکه هغه	دی	ښه توبه منونکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سورت د مفرداتو لنډه تشريح:

۱ ـ د «إِذَا» شرط، نصرت او برياليتوب په مؤمنينو کې د وړتياو او قابليتونو په تحقق پورې اړين او مشروط کوي چې خدای تعالی د هغوی لپاره زمينه او ډگر د انسان په ضمير کې ايښی دی. په واقعيت کې نصرت دوه اړخيزه چاره ده چې په ځانگړي مهاليز ظرف کې له اړين چمتووالي سره واقع کېږي. دا شرايط کېدی شي له قرآنه په خو بندونو کې استخراج شي:

الف] خدای تعالی هاغو کسانو ته نصرت ورکوي چې خدای تعالی ته [حق ته] نصرت ورکړي: «...إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ...» [محمد ۷ (۴۷:۷)].

ب] له خدای سره ياري او مرسته کول، عبارت ده له؛ د خدای له رسول(ص) او د مؤمنينو سره ياري او مرسته کول. [صف ۱۴ (٦۱:۱۴)].

ج] د خدای د نصرت شرط مسلحانه دفاع ته چمتو کېدل دي [بقره ۱۹۳ (۲:۱۳۹)، انفال ۳۹ (۸:۳۹)، توبه ۱۴ (۹:۱۴)] .

د] الهي نصرت د مقاومت له سختو او ستونزمنو پړاوونو وروسته رسېږي [يوسف۱۱۰(۱۲:۱۱۰)، بقره ۲۱۴ (۲:۲۱۴) او ۲۷۳ (۲:۲۷۳)].

هـ] الهي نصرت پرله پسې او دوامدار دی [روم۴۷ (۳۰:۴۷)، آل عمران ۱۳(۳:۱۳) او حج ۱۵(۲۲:۱۵)].

و] الهي نصرت، د قلبي آرامتيا ، روحي تقويت، برياليتوب ته له زيري، د گامونو له ټيکاو [پايمردی] او ددې په څېر نورو له لارې دی چې غيبي امدادونه انگېرل کېږي [بقره ۲۵۰ (۲:۲۵۰)، آل عمران ۱۲۵ (۳:۱۲۵) او ۱۲٦، انفال ۱۱ (۸:۱۱) او ۱۲، محمد۷(۴۷:۷)، فتح ۴ (۴۸:۴)].

۲ ـ مسلمانان د پيغمبر(ص) په رهبری د ستمگرانو په مقابل کې په ځلونو څرگندو برياليتوبونو ته رسېدلي ول، خو ډېری له مفسرينو په دې اړه په يو نظر دي چې دا فتح [له معرفه او معهود الف او لام سره] هماغه د مکې فتحه ده چې د عربستان د ټاپووزمې زړه گڼل کېده او د مشرکو قبيلو له بُتانو څخه د مکې له پاکېدو سره پر يو خدای د خلکو د ايمان خنډونه اوچت شول او د ستونزو غوټه پرانيستل شوه [د فتح معنا].

۳ ـ په هر يوه مقاومت او مبارزه کې کمّي تغييرات په پيل کې ورو او نا محسوس وي او د ستمگرانو مخالفتونه او خنډونه د پرمختگ مخنيوی کوي، خو د خلکو له صبر او

(c) ketabton.com: The Digital Library

استقامت سره، ورو ورو په تدریج لکه په سلو درجو کې د اوبو نابیره په څوښ راتلـل او تبدیلېدل یې پر متصاعد بخار، کمیّتي تغییرات هم بیړه مومي او شدّت اخـلي، کـه تـر پرونه یو شمېر کسانو له وېرې او تردید سره او په غلي او پټه توګه د اسلام اظهار کـاوه، د مکې له فتحې سره او له مات شوو بُتانو څخه د مشرکینو په نهیلۍ او له شرک او تقلیـده د هغوی په شرمنده ګۍ، د قبیلو د مشـرانو او رئیسانو له اسلام راوړلو وروسته، د هغـوی پلیوانو او متابعینو پوځ پوځ اسلام ته مخه کړه چې د زماني په تېرېدو سره په تدریج او پوړۍ په پوړۍ د هغوی په زړونو کې ایمان وارد شي [حجرات۱۴(۴۹:۱۴)].

۴ ـ د دین اصلي معنا، د نیکو او بدو عملونو جزا او کیفـر دی، همـدا راز د هـر هیـواد نظامونو او مقرراتو ته هم دین ویل کېږي چې په توسه یې ښـارمندان تـر نیـاو لانـدې نیول کېږي. د قرآن په اصطلاح کـې «دیـن الملـک» د هیـواد اساسـي قـانون تـه ویـل کېـږي، چـې پاچایـان یـې جـاري کـوونکي ول [یوسـف ۷٦(۱۲:۷٦)]. د ښـوونځیو او پوهنتونو ښوونیز نظام چې د هغه پر بنسټ د هر زده کړیال د زده کـړې پایلـه [او چـار لیـک] ټاکل کېږي، د «دین» د معنا د پوهېدو لپاره یو ساده مثال دی.

د ۱۰۲ موردونو له منځه چې د دیـن د کلیمـې ه شتقونه پـه قـرآن کـې راغلـي دي، د «دِینِ اللّٰه» اضافه په غیر له دې آیته په دوو نورو آیتونو کې راغلـي دهٔ: نـور ۲ (۲۴:۲) – « ... وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِيـنِ اللَّـهِ ... » او آل عمـران ۸۳ (۳:۸۳) – « أَفَغَيْـرَ دِيـنِ اللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ... » د خدای دین همدا د هغه فرمـانونو ته تسلیم دی [آل عمران ۱۹(۳:۱۹)] چې حـق دي [توبـه۳۳(۹:۳۳)] او بایـد لـه شرکـه خالص وي [زمر۳(۳۹:۳)، یونس ۱۰۵(۱۰:۱۰۵)، بقره۱۹۳(۲:۱۹۳) او انفال۳۹ (۸:۳۹)].

۵ ـ د ربّ له حمد او ستاینې سره تسبیح؛ د مرحوم طالقاني په وینا، د تسـبیح عـالیترین پړاو دی چې د هستۍ د عالم د ارباب له حمد او ستاینې او د هغه د ښکلا او کمال او د بې عیبوالي او بې نقصوالي پر نسبت له لېوالتیا څخه پیـدا کېـږي. د تسـبیح عمـل، پـه دې سـمفونۍ [Symphony] کـې ه شارکت او د هسـتۍ د عـالم پـه سـتر ارکسـتر [Orchestra] کې مثبت نقش لوبول دي. له حمد سره د ربّ له تسبیح څخـه عـالیتر، د ربّ العظیم په نوم تسبیح [واقعه۷۴ (۵٦:۷۴) او حاقه ۵۲ (٦۹:۵۲)]، او د ربّ الاعلـی پـه نوم تسبیح دي [اعلی۱(۸۷:۱)] چې پـه زړه او لیـد کـې د ربّ عظمـت، عـالي تـوب او ستروالی مجسم کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦ ـ د نورو بندګانو په نسبت له پیغمبرانو څخه د خدای تعالی انتظار په څلونو زیات دی، پر دې بنا، سره ددې چې هغوی په پوهېدنې او عمدي توګه ګناه او نا فرماني نکوله، اما د «حَسَناتُ الأبرارِ سَيِّئاتُ المُقَرَّبين» په مصداق [د نیکانو نیکوکاري د مقرّبانو لپاره ګناه ګڼل کېږي]، هر ډول ترک أولی [د آسانتر کار ترجیح]، تعجیل او یا هغوی ته لنډه یا ډېره وړه نه پاملرنه ذنب یا ګناه ګڼل کېده او دا خبره په قرآن کې ډېره زیاته د ډېریو پیغمبرانو په اړه لیدله کېږي. اصولا د انبیائو په اړه د قرآن لحن د تمجید او تجلیل او تعظیم څخه زیات د تذکر، تنبیه او حتا په ځینو موردونو کې د توبیخ لحن لري! د اسلام د مکرم رسول(ص) په اړه پر دې سورة سربېره، په اوو نورو سورتونو کې هاغه مکرم رسول ته – د هغه له ستر مقام سره – امر په استغفار شوی دی [محمد۱۹ (۴۷:۱۹)، مؤمنین ۱۱۸ (۲۳:۱۱۸)، تحریم ۸ (٦٦:۸)، نساء ۱۰٦ (۴:۱۰٦)، فتح ۴۸ (۴۸:۴۸) او غافر ۵۵ (۴۰:۵۵)]. سربېره پر دې نور ګواښونه لکه: «عَفَا اللَّهُ عَنْكَ ... » [توبه ۴۳ (۹:۴۳)]، « يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ... » [تحریم ۱(٦٦:۱)]، «...فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ » [انعام ۳۵ (٦:۳۵)]، « يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ ... » [احزاب۱(۳۳:۱)] او داسې نور... چې د رشد، ودې او کمال او ډېرې پاکۍ لپاره د تذکر او هشدار له طریقه، هاغه حضرت ته د خدای تعالی په ځانګړې پاملرنې دلالت کوي.

داسې برېښي چې دا ځانګړی استغفار، د جنګ په ډېرو هیبتناکو شرایطو کې د الهي نصرت د غوښتنې لپاره د اندک تعجیل له لامله وي چې د بقره سورة (۲:۲۱۴) په ۲۱۴ آیة کې ورته اشاره شوې ده: «...مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ». دا ډول یو تزلزل، بلکې شدیدتر له دې، قرآن د قریشو او وحشی قبیلو په توسه له څو چنده جمعیت سره د مدینې په محاصره کې قرآن د مؤمنانو د حال په وصف کې بیان کړی دی: «هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا» [احزاب ۱۱(۳۳:۱۱)]

د نصر سورت له لومړي تر دریم [۱ ـ ۳] آیتونو بشپړه تشریح:

إِذَا جَاء نَصْرُ اللَّهِ کوم مهال چې د خدای تعالی نصرت ورسېږي. چې دلته «اذا» د شرط «اذا» دی. چې د «اذا» کلیمه په راتلونکي کې په ظهور دلالت کوي او تقاضا یې داده چې د آیة مضمون به د داسې چار خبر وي چې لا تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوسه پېښ شوی نه دی او ډېر ژر پېښېدونکی دی، او څرنګه چې د مرستې او فتحې چار دی، نو په نتيجه کې تر بحث لاندې سورة يو زېری دی چې الله تعالی پيغمبر ته ورکړی دی. دا د الله تعالی مرسته او بری دی او خدای تعالی هغه رامنځته کوي، پايلې او حاصل ورکولو ته يې هغه مهال ورانديې کوي، په کوم مهال کې چې خدای تعالی هغه مقدّر او مقرّر کړی دی، هغه هم په داسې بڼه چې څنګه يې الله تعالی غواړي، او د کومې موخې لپاره چې هغه انځور کړی او ټاکلی دی.

خو د الهي نصرت په اړه بايد ووايو چې ولې په هر مهال کې [وخت په وخت] د خدای تعالی نصرت نه راځي؟ خدای تعالی پيغمبران رالېږلي او هر يو ته يې رسالت په غاړه کړی وو خو هغوی د ورسپارل شوي رسالت په سر ته رسولو کې هر يو ډېرې زياتې ربړونې او ځورونې وليدلې او ډېرې ستونزې يې وګاللې، پخپله زموږ پيغمبر(ص) کوم ديارلس کلونه چې په مکه کې وو څومره ربړ او رنځ يې وګاله او همدا راز ورسره ملو مؤمنينو، د هغه حضرت اصحابو او ملګرو څومره ستونزې وګاللې، او وروسته هم په هاغو غزاګانو او جنګونو کې چې سر يې مات شو، غاښ يې مات شو او څومره ډېر مؤمن او مسلمان ياران يې تر شکنجې او ربړونې لاندې ووژل شول، ځور او کړاو يې وليد، له خپل کور او ژونده وايستل شول او وروسته هم چې هر څه يې درلودل د ټولو پرېښوولو ته مجبور شول او هجرت يې وکړ؛ ښه، نو ولې خدای تعالی له پيله هغوی سره مرسته ونکړه؟ يو پيغمبر يې لېږلی او کتاب يې نازل کړی او کولی يې شول اصلاً اجازه ورنکړي چې پيغمبرانو ته څوک څه ووايي او لږ شان مخالفت هم ورسره وکړي او حتا څوک ورته ووايي، په مخ مو څو سترګې دي، يا د سترګو له پاسه مو وريځې دي. ولې خدای تعالی دا کار ونکړ؟ مګر نه يې غوښتل استازي يې برياليي شي؟ وسمهال هم دا پوښتنه په بل ډول مطرح کوي: دا چې ځينې خلک وايي؛ دې اوضاع او

(c) ketabton.com: The Digital Library

احوال ته وګوره، دا وګوره چې خلک د خدای په نامه راز راز کارونه کوي، ځينې خو لا دا هم وايي؛ اصلاً خدای چرته دی؟ کوم خدای؟ که وای په دا ډول به څوک، د هغه په نامه د خلاف او خطا نه مرتکب کېدی. ـ [العياذبالله] ـ دا ډله انګېري چې خدای تعالی زموږ پر سر ولاړ دی چې هيڅ ګناه او خطا له موږ ونشي او مؤمنانو ته، لکه د پلار په څېر چې ددې ناسمو، بېلارو او چاپلوسو بچو پر سر ولاړ وي او پاملرنه پرې وکړي چې هيڅ نقص هغوی ته ونرسېږي! نو کوم ځای خدای تعالی داسې يوه وعده او ژمنه کړې؟ منکران چې پوښتنه کوي نو کله به راځي! هر مهال چې وخت يې راورسېږي: «إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ». هر مهال چې هغه برى او فتح راشي، الهي وعده به عملي شي او الهي مرسته او نصرت به راشي. دلته د الله د مرستې او فتحې ذکر چې له کوم ځانګړي اهتمام سره شوی دی او له دې وروسته چې حضرت رسول اکرم(ص) ته د حمد او تسبيح لپاره کوم هدايت ورکول شوی دی دا ددې خبرې دليل دی چې له دې څخه مقصد کومه عامه مرسته او فتحه نه ده بلکې هاغه مرسته او فتحه ده چې له الهي سنت سره سم رسولانو ته د هغوی د دښمنانو پر وړاندې په داسې مهال کې حاصله شوې ده چې د الهي پيغام په رسولو کې يې خپل ټول ځواک زبېښلی او نبنتيځلی دی. او د رسول خپل قوم او ولس د هغه په دروغ ګڼلو او دښمنۍ کې تر دې بريده مخکې لاړل چې دا تمه نوره پای ته رسېږي چې ددوی په رويه او چلن کې به کوم بدلون راشي، او د حق لور ته به مخه کړي.

نو ددغې پيغام او الهام، او ددې ځانګړي نرۍ ليد پر بنا چې دا پيغام او الهام يې د کار او کړنو حقيقت تشکيلوي، او د پيغمبر (ص) او له هغه سره د ملو کسانو د کار بنسټ ګڼل کېږي، د هغوی پر لاسونو د الله د مرستې او برې په پلي کولو سره، د هغوی اکرام،حرمت او درناوی تشخيص او تاکل کېږي. چې د بريا پر مهال د پيغمبر (ص) او له ورسره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملو کسانو کار، الله تعالی ته له تسبيح، ستاينې، حمد، تقديس او شکر سره مخ کونه او د ښښنې او مغفرت غوښتنه ده.

د «نصرالله» د رسېدلو شرايط او چاپېريال:

لکه څنګه چې مو ووېل؛ ددې سورة لومړی آية «إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ» د «اذا» د شرط له ظرف سره، الهي نصرت په زمان او ځانګړو شرايطو پورې مشروط کوي چې بايد تحقق ومومي. لکه څنګه چې خرګنده ده، هيڅ ښکارنده تر هاغې نه رامنځته کېږي تر څو يې چې د پيدايښت لاملونه او علتونه، موجبات او اسباب چمتو شوي نه وي، چې په حقيقت کې همدا الهي نظام دی. دا حقيقت د هاغو کسانو لپاره ځواب دی چې وايي د هاغه خدای لپاره چې مطلق قادر دی څه مخنيوی لري، مخکې له دې چې مؤمنين په آزار او شکنجې کې دوځار شي او ځينې يې شهيدان شي، له ربړ آزار او ستونزو زغملو پرته يې بريالي کړي. په دې سورة کې يې يوازې د «اذا» په شرط چې مبهم او مجمل دی بسنه کړې، په نورو سورتونو کې يې دا شرط له ډېرې شرحې او تفصيل سره توضيح او بيان کړی دی. ددې ارزښت لري چې له يوې اجمالي پلټنې سره ووينو چې بايد څه عمل سر ته ورسوو او څه پيليزې برابرې کړو چې الهي نصرت زموږ په حال کې شامل شي. سربېره پر دې، الهي نصرت څه ډول يو نصرت دی او څه راز ميکانيزم لري؟ آيا مرموز ځواکونه په جنګ کې شرکت کوي او دښمن ترټي او ورته ماتې ورکوي يا دا چې د هغوی نور، ځلا او تجلا د مجاهدينو په ارادو او نفسونو کې شته؟ اوس ددې «اذا»ګانو په اړه او هغه شرايط چې په قرآن کې په نورو ځايونو کې له دې «اذا» ګانو سره بيان شوي؛ په اړه يې يو لړ اصولو او ځينو لواړو خبرو ته په لاندې توګه نغوته کوو:

۱ ــ د الهي نصرت متقابليت او دوه اړخيزوالی: د خدای تعالی ياري او مدد يو اړخيز او له پيليزې او مقدمې پرته نه دی، او تر هاغې چې په دې ډګر

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې وړتيا او قابليت ښکاره شوی نه وي، نه څرګنديږي قرآن بندګانو ته د خدای تعالی نصرت، خدای تعالی ته د بنده په نصرت پورې مشروط کوي او اعلاموي: وايي د خدای تعالی نصرت هغه مهال راځي چې تاسو له خدای سره نصرت وکړئ. فرمايي: « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ» [محمد۷ (۴۷:۷)] ای هاغو کسانو چې ايمان مو راوړی دی، که د خدای [له دين او رسول] سره مرسته وکړئ، خدای هم له تاسو سره مرسته کوي او ستاسو ګامونه به استوار [او ټېکاو] کړي [= پښې مو ټينګوي، زړن او ټيکاو پلي به شئ] .

نو مؤمنانو ته وايي که تاسو له خدای سره مدد وکړئ، خدای تعالی هم له تاسو سره مدد کوي. څرنګه چې موږ پوهيږو خدای تعالی خو زموږ مرستې ته اړتيا نلري؛ نو دلته له خدای سره نصرت يعنې د خدای له بندګانو سره نصرت دی. خو کله چې تاسو دومره لټان او تن پالي او ډارن ياست کاغ او ځانساتي ياست، چا ته مرسته او نصرت نه رسوئ نو په کوم بنسټ او بنياد به تاسو ته ياري، مرسته او نصرت درکړل شي.

يا په بل ځای کې فرمايي: «... وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ» [حج ۴۰ (۲۲:۴۰)] «... او په جوته توګه الله به [د حق او باطل په دې تاريخي جګړه کې] هرومرو له هاغو کسانو سره مرسته وکړي، چې له هغه سره [د ايماني حقيقتونو او بندګانو د حقونو په دفاع کې] مرسته کوي، بېشکه الله ناماتی ځواکمن دی.».

نو خدای تعالی هغه چا ته مرسته رسوي، چې له خدای سره مرستندوی وي، يعنې هغوی چې د خدای له بندګانو سره مرسته کوي. نو، لومړی شرط يې دا دی چې دا يوه دوه اړخيزه رابطه او اړيکه ده: څوک چې د حق په لار کې فداکاري وکړي، ايثار وکړي، په غبرګون کې به الهي نصرت ورته شامل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ ـ خدای ته د بندګانو نصرت، د هغه د رسولانو او مؤمنينو سره د يارۍ او مرستې رسولو پورې اړيکه لري ـ البته خدای تعالی له بندګانو څخه بې نيازه، قادر او قاهر دی، خو که له بندګانو ياري غواړي، مطلب يې د هغه له رسولانو او د رسولانو له پلیونانو او ملګرو سره مرسته او ياري ده، البته خدای تعالی پخپله د خپلو رسولانو پر يارۍ او نصرت توانا دی خو غواړي په دې وسيله خپل بندګان وازموي او د ابتلاګانو او ازميښتونو په کوره کې هغوی پاخه او آبديده کړي او استعدادونه او دننې ځواکونه يې فعليت او ظهور، ښکارونې او بروز ته ورسوي او لواړ يې کړي. خدای تعالی له خپلو رسولانو سره ياري کول خپله ياري معرفي کوي او مؤمنين دا ډول نصرت ته رابولي. نو که پوښتنه وشي چې موږ څنګه کولی شو خدای تعالی ته نصرت ورسوو؟ خدای تعالی وايي زما نصرت د رسولانو او مؤمنينو په نصرت کې نغښتی دی: وايي ای مؤمنانو د خدای ياران او مرستندويان اوسئ؛ لکه څنګه چې عيسی(ع) خپلو حواريانو ته وويل: څوک د خدای په لارکې د خدای پر لور زما ياران او مرستندويان دي؟ او حواريانو وويل موږ د خدای ياران او مرسته کوونکي يو: « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ ...» [صفّ۱۴(۶۱:۱۴)] «ای هغو کسانو چې ايمان مو راوړی دی د الله مرستندويان اوسئ لکه څنګه چې عيسی د مريم زوی حواريونو ته وويل څوک د الله پر لور زما ياران او مرستندويان دي؟ حواريونو وويل موږ د خدای ياران او مرستندويان يو...» نو، خدای تعالی ته نصرت ورکول، يعنې د رسولانو او مؤمنينو حمايت کول ملاتړ او تقويه کول دي. دا هم دويمه نکته.

۳ ـ د الهي نصرت بل شرط د هغه په لار کې د قتال لپاره چمتو کېدل دي ـ د خدای تعالی سره ياري او مرسته يوازې له دُعا او غوښتنو او توسل او تمسک سره تحقق نه مومي، د هغې لازم او اړين شرط د جهاد او قتال له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لارې د هغه د دين له رسولانو او مؤمنينو د دفاع لپاره چمتو کېدل دي، په دې حالت کې الهي لاس د مجاهدو وګړو له لستوڼي راوتلی او دشمنان مغلوبوي: «قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ...» [توبه۱۴(۹:۱۴)] «له هغوی سره مقاتله [مبارزه] وکړئ چې خدای تعالی ستاسو په لاسونو هغوی عذاب کړي او هغوی به رسوا کړي او تاسو سره به د هغوی پر خلاف مرسته او ياري وکړي ....»، خدای تعالی فرمايي کوم دښمنان چې پر تاسو يرغل کوي او تاسو وژني، قَاتِلُوهُمْ له هغوی سره وجنګېږئ، خدای تعالی بايد ستاسو په لاسونو هغوی ته ماتې ورکړي. همدا راز الله تعالی فرمايي: «تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ.... وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ ...» [صفّ۱۱(۶۱:۱۱) او ۱۳] «[په دې سوداګرۍ کې] پر خدای او د هغه پر استازي ايمان راوړئ او له خپلو مالونو او خپل ځان سره د خدای په لار کې جهاد کوئ....او [پر اخروي نېمګرغی سربېره] هغه بل [دنيايي هدف] چې تاسو يې خوښوئ؛ [يعنې] د خدای مرسته او [پر دښمن] نژدې برى [درته په برخه کوي]،....»

د قرآن کريم په نورو ځايونو هم ددې ذکر له تفصيل سره شوی دی خو دلته يې له اجمال سره خلکو ته ستونزه نه وه چې ددې فتحې په څرګوالي پوه شي: «...لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ أُولَئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَاتَلُوا وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَى وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ.» [حديد۱۰(۵۷:۱۰)]. «[د هغه له لورينې او رحمت سره سره] پر تاسو څه شوي چې د خدای په لار کې انفاق [لګښت] نه کوئ؟ حال دا چې د اسمانونو او ځمکې ميراث يوازې د الله دی [= هغه ستاسو انفاق ته اړتيا نه لري]. هغوی چې تر بريا مخکې [جهاد ته د چمتو کېدو لپاره] انفاق او جهاد کړی دی، [له وروسته يو ځای شوو سره] برابر نه دي؛ د هغوی درجه ډېره اوچته له هاغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کسانو ده چې لـه هغـې [بريـا] وروسـته يـې انفـاق او جهـاد کـړی دی؛ او [لـه دې حـال سره] اللـه هغـوی ټولـو تـه [د هغـوی د هڅـو پـه تناسـب] د غـوره بدلې ژمنه کړې؛ او الله له هغه څه چې کوئ خبردار دی».

لـه پورتنيـو آيتونـو څخه څرګنـدېږي چـې پـه واقعيـت کـې مؤمنان بايـد د سـختيو پـه منځ کـې پاخـه شي او ددې وړتيـا پيـدا کـړي چـې د حـق لـه پليـونی او پيـروی سره د حـق دښـمنان مـاتې تـه مجبـور کـړي او لکـه څنګـه چـې مـو وويـل؛ د خـدای لاس بايـد د مؤمنـانو لـه لسـتوڼي راووځي.نـو بـرخلاف ددې چـې ځيـنې يـې انګيـري د خـدای تعـالی ذات پخپله نيغ په نيغه دخالت نکوي. دا هم دريمه نکته.

۴ ـ الهـي نصـرت پرلـه پسـې لـه سـختو او سـتونزمنو پړاوونـو وروسـته را رسـيږي ـ لکـه څنګـه چـې وويـل شـول د خـدای تعـالی مرسـته او يـاري د وړتيـاو او قـابليتونو پـه ظـرف کـې نـازلېږي او د اخيسـتونکي د منبـت او ظرفيت پـر نسـبت يـې، کچـه او ميزان تغيـير کـوي. پـر دې بنا هـر څـومره چـې چمتـووالی او اسـتعداد، هيلـه او تمنـا، لېوالتيـا او طلـب يـې ډېرتـر وي او وړتيـا او قابـل ظرفيـت يـې پورتـه تللـی وي، پـه هماغـه کچـه پـه مقابـل کـې يـې فاعـل ورتـه بهـتر او ډېرتـر عنايـت کـوي، او مرسـته او نصـرت يـې کـاملېږي او بشـپړېږي. او څرنګـه چـې د انسـان اسـتعدادونه د سـتونزو او سـختيو پـه مـتن کـې فعليـت او قيـام تـه رسـېږي [لقـد خلقنـا الانسـان فـی کبـد ـ لقـد خلقنـا الانسـان فـی احسـن تقـويم] پـر رسـولانو او مؤمنينـو د وارد شـوو مصـيبتونو او سـختيو، او د الهـي نصـرت تـر منـځ يـوه اړيکـه او رابطـه برقرارېـږي، او دا د الهـي لطـف نهايـت او پـای ده داسـې يـوه بنـده تـه چـې هغـه يـې د امتحـان او ابـتلاء، اوچتولـو او پورتـه وړلـو لپـاره وړ او شايسـته ګرځـولی دی. دا ډول نـه دی چـې کـوم مهـال يـو ملت وغواړي، همـدا چـې د حـق پـه لار کـې قيـام وکـړي، يـو پـل واخلـي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ګام اوچت کړي سمدلاسه خدای تعالی ورسره مرسته وکړي. همدا چې لا څه شوي نه وي او ووايي موږ خو د خدای لپاره پيل وکړ، اقدام مو وکړ، خو د خدای مرسته رانغله، او ووايي؛ نو د خدای مرسته څه شوه؟ يوه ورځ وشوه، دوه ورځې وشوې، يوه اوه نۍ وشوه، دوه اوه نۍ شوې دي چې د حق لپاره راولاړ شوي يو او لا تر اوسه د خدای تعالی د نصرت او مرستې کوم درک نشته. دوی غواړي سمدلاسه په نابره توګه د حق نصرت ورته ورسېږي؛ نه، په دې ډول نه دی - وخت نيسي، خواري کول غواړي، زيار ايستل غواړي؛ يعنې دا چار د سختيو د زغملو، د هڅو او زيار غوښتونکی او مستلزم دی؛ يعنې الهي نصرت زموږ له وجوده بيرون کوم څيز نه دی. د حق نصرت بايد زموږ له دننه وخوټېږي. د خدای نصرت زموږ له دننه ښکې کوي او بيا الوت کوي، کوم بيروني چار نه دی.

البته امتحان او ابتلاء سخته ده؛ انديښنه، تشويش او بې خوبي راوړي، خو لوړ تولګي ته د پورته کېدو لپاره له دې پړاوه له تېرېدو پرته بله چاره نشته.

«حَتَّى إِذَا اسْتَيْأَسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّيَ مَنْ نَشَاءُ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ» [يوسف۱۱۰(۱۲:۱۱۰)].

[منکرينو تر دې بريده ډګر د مؤمنينو لپاره تنګ کړ] ترڅو چې استازي [د خلکو له ايمان راوړو] نهيلي شول او [خلکو] ګومان وکړ، چې [د مؤمنينو د نصرت او د کافرانو د عذاب په اړه] دروغ ورته ويل شوي، [په دې وخت کې استازيو ته] زموږ مرسته ورسېده، نو موږ هر څوک چې وغواړو [= وړ وګڼو] ژغورو خو پرمجرمانوزموږد عذاب يرغل[د هيڅ ځواک په توسه] نه تمبول کېږي.

يعنې دا ډول ستونزې او مصيبتونه پر مؤمنينو راغلل، تر دې کچې چې حتا د الله استازي [رسولان] له دې نهيلي شول چې نور به يې خلک خبره ومني، او هغوی ټولو خلکو دا و انګېرله چې دروغ ورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويل شوي دي! په سختيو او په ربړونو کې د هغوی له پخېدو وروسته د الله مرسته او ياري هغوی ته راغله. او الهي ذات چې هر چا ته وغواړي، يعنې هغوی چې ورتيا يې ومومي نجات ورکوي او د الله سخت قهر له مجرمينو او بې لارو څخه هيڅ مهال نه لېرې کېږي.

فرمايي: «وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَى مَا كُذِّبُوا وَأُوذُوا حَتَّى أَتَاهُمْ نَصْرُنَا...» [انعام۳۴(۶:۳۴)] «او بې له شکه تر تا مخکې رسولان هم [د خپلو هم مهالو په توسه] دروغجن ګڼل شوي، خو ددې انکار او ربړونو پر وړاندې يې صبر [او زغم] وکړ چې په پای کې زموږ نصرت هغوی ته ورسېد ...»

حضرت رسول(ص) ته الله تعالی فرمايي چې تر تا مخکې رسولان هم د هغوی د هم مهالو او د هغوی د خپلې زماني د وګړو لخوا دروغجن انګېرل شوي دي، خو هغوی پر هاغه څه چې دروغجن انګېرل کېدل صبر وکړ او د مخالفينو ربړونې او ځورونې يې وزغملې تر دې چې د الله مرسته او نصرت ورته راغی. يعنې د الله پر استازو او د هغوی پر پلويانو ډېرې زياتې سختۍ راغلي دي؛

«... مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ.» [بقره۲۱۴ (۲:۲۱۴)] «... هغوی ته داسې سختۍ او کړاونه ورسېدل چې ډېر سخت په لړزه پرېوتل، تر دې ځايه چې [حتا] پيغمبر او ورسره ملو مؤمنينو وويل: [نو] کله د خدای مرسته رارسېږي!؟ آګاه اوسئ چې د الله مرسته نژدې ده.»

رسول اکرم(ص) او ورسره مؤمنينو د کلونو په اوږدو کې ډېرې سختۍ او ربړونې وزغملې او په دې بهير کې يې د زغم او ورتياؤ په لاسته راوړلو سره ځای پر ځای الهي نصرت او مرسته نصيب شوې ده خو په پای کې ددې ټولو زيارونو او کړاوونو په پايله کې يېستره فتحه او نصرت په نصيب شو چې په دې سورة [د «نصر» په سورة] کې ورته نغوته شوې، چې البته له ذکر پرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلک پر دې پوهېدل چې په دې سورة کې د کوم نصـرت او فتحـې زيـرى شوى دى په لاندې آيت کې يې د مهاجرو مؤمنينو د صداقت په اړه څرګنده نغوتـه کـړې ده: «لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ» [حشر۸(۵۹:۸)] «[او همدا راز غنيمتونه] د هاغو مهاجرو د اړمنو لپاره دي چې لـه خپل ټاټوبي او خپله کوره او له خپلو مالونو اخراج شوي دي، [هغوى په هر راز شرايطو کې] د خداى فضل او رضايت غـواړي او [پـه دې توسـه] د خـداى [لـه دين] او د هغه له رسول سره مرسته او ياري کوي او همدوى دي چې [دايمان په ادعا کې] صادقان او رښتيني دي.»

۵ ــ الهي نصرت يو جوت [، قطعي] او تلپاتي [، هميشګي] قانون دى ـ يعنې داسې نه دى چې يوازې د پيغمبر په زمانه کې د خداى تعالى نصـرت راته، او په وروسته زمانو کې تم شوى وي. داسې نه دى چې د خداى مرسته او ياري ځانګړې او لنډمهالې وي، چې يوازې د تاريخ په برخليک سازو مهالونو کې وي او يوازې پيغمبرانو ته ځانګړې وي، دا قاعده عمومي او پر ټولو مؤمنينو شامله ده. البته له هر چا سره د ابتلاء او سختيو په نسبت د نصرت له شرايطو سره د انطباق په صورت کې مرسته او ياري کېږي او البته پيغمبران په دې ډګر کې د خداى تعاى له تر ټولو مبتلاءترينو بندګانو څخه ول. «إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ» [غافر۵۱(۴۰:۵۱)] «موږ له وټ او اړنګ پرته خپل استازي او هغو کسانو ته چې ايمان يې راوړى دى د دنيا په ژوند کې او په هاغه ورځ کې چې ګواهان راولاړېږي نصرت [اومرسته] ورکوو [په دنيوي امتحان کې او اخروي امتحان کې]».

«... وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ» [روم ۴۷ (۳۰:۴۷)] «... او د مؤمنينو يـاري او مرسته کول پر مـوږ حـق دى.» فرمـايي دا زمـوږ وظيفـه او دنـده ده چـې مؤمنينو ته نصرت ورکړو دا قانون موږ پخپله پر خپل ځان ليکلى دى. نـو تـل

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مؤمنينو سره ياري او مرسته وشي. خو نه دا چې يوازې د مؤمن نوم يې پر ځان ايښى وي او پيژند پانيز مؤمن وي. د نصرت له تداوم او تلوالى ځخه په ځلونو په قرآن کريم کې يادونه شوې ده. چې په لاندې توګه د څو آيتونه ذکر کوو: «بِنَصْرِ اللَّهِ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ» [روم٥ (۳۰:٥)] «الله په نصرت او يارى هر چا ته چې وغواړي مرسته او نصرت کوي او هغه عزتمن لورين دى». «... وَاللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِ مَنْ يَشَاءُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِأُولِي الْأَبْصَارِ» [آلعمران۱۳(۳:۱۳)] ... او خداى تعالى له خپل نصرت سره هغه چا ته چې وغواړي تأييد او ملاتړ يې کوي په تحقيق په دې [مسئله] کې انديالو او د ليد خاوندانو ته پند دى. «مَنْ كَانَ يَظُنُّ أَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ...»[حج۱٥(۲۲:۱٥)] هاغه څوک چې انګيري خداى تعالى هيڅکله په دنيا او آخرت کې له هغه سره نصرت نه کوي نو ...

٦ ــ د الهي نصرت څرنګوالى ـ : خداى تعالى څه ډول نصرت ورکوي؟ آيا يو شمېر ځيزونه، وسيلې يا کسان لکه پرښتې، يا نور ځيزونه له غيبه او له آسمانه راځي، او جنګيږي او له مؤمنانو سره مرسته کوي؟ ومو ويل چې د خداى نصرت زموږ په خپل وجود کې پنځيږي، او زموږ په وجود کې دننه وده کوي. فرمايي خداى تعالى به ستاسو روحيه تقويه کړي هغه داسې ذات دى چې آرامښت او ډاډ يې د مؤمنينو زړونو ته راوليږه يعنې دا ډاډينه او آرامتيا همدا ستاسو له خپله دننه دى د بدر او احد د جنګونو په اړه ډېر آيتونه شته چې وايي دا نصرت چې موږ تاسو ته درکړ، يو بشارت او زيرى وو چې له هغه سره ستاسو زړونه تقويه او ډاډمن شول.

نو کېدى شي د ځينو په اند داسې و انګيرل شي چې الهي نصرت نيغ په نيغه په خپلواکه توګه [مستقيماً او مستقلاً] د پرښتو په توسه عمل کوي او نابره په غير عادي توګه د جنګ صحنه د مؤمنينو په ګټه تغيير مومي! په داسې حال کې چې دا بهير په تدريجي توګه د مؤمنينو د قدمونو له تثبيت او پلونو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټيکاو سره سرته رسېږي. په بله وينا له هاغې زړورتيا، جرأت او ټينګې روحيې سره چې مؤمنين يې د صلوة او صبر په مرسته پيدا کوي دوی پخپله، خپل دښمن مغلوبوي او د پرېنتو نقش په همدې قلبي بشارت او روحي تقويت او د قدمونو په تثبيت کې خلاصه کېږي:

«... رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ» [بقره۲۵۰(۲:۲۵۰)] «...پالونکی څښتنه، [زمور د وجود لوښی] له صبر [= مقاومت او ټيکاووالي] ډک کړه او زمور ګامونه ټينګ کړه او مور سره د کافرانو د ډلې په مقابله کې مرسته وکړه.»

«وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ»[آل عمران۱۴۷(۳:۱۴۷)] «او د هغوی وينا [=ددښمن سره په مقابله کې دعا] له دې پرته بله نه وه چې ويې ويل: پالونکيه ربه! ګناهونه [عوارض او اغيزې يې] او په چارو کې تېروتنې مو وپوښه [= ناليدلي يې ونيسه او ترې تېر شه]، [د دښمن د يرغل په مقابل کې] ګامونه مو ثابت [او ټينګ] کړه [چې نه ولړزيږو او نه وډار شو] او پر کافرانو بريا را.»

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ» [محمد۷ (۴۷:۷)] «ای هغو کسانو چې ايمان مو راوړی دی که له خدای سره مو ياري او مرسته وکړه له تاسو سره مرسته کوي او ستاسو ګامونه استوار او ټيکاو کوي».

«هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا» [فتح۴ (۴۸:۴)] «(الله) هغه (ذات) دی، چې د مؤمنينو په زړونو کې يې [د جنګ په ډګر کې] ډاډينه [او آرامتيا] نازله کړه چې [پر خدای له توکل او د دښمن پر وړاندې له مقاومت سره] د هغوی پر ايمان، همداسې ايمان ورزيات کړي او [يقين وکړي] د آسمانونو او ځمکې لښکر [= په نړۍ کې برلاسي ځواکونه] يوازې د الله دي او الله پوه حکيم [= چار سمبالی] دی».

(c) ketabton.com: The Digital Library

«بَلَى إِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُمْ مِنْ فَوْرِهِمْ هَذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ» «وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَى لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُمْ بِهِ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ» [آل عمران۱۲۵(۳:۱۲۵) او ۱۲٦]

«هوکې، که تاسو صبر وکړئ او [له نا فرماني] پرهېز وکړئ او [دښمنان که هر څومره] له همدې سختۍ او بیړې سره پر تاسو یرغل راوړي، ستاسو پالونکی ښتن به تاسو سره له پنځو زرو نښه شوو پرښتو په توسه مرسته وکړي». « او الله دا [دپرښتو د مرستې ژمنه] تاسو ته له بشارت [= د روحیې تقویت] څخه پرته څه نه ده او [هم] ددې لپاره چې ستاسو زړونه [له بې تابۍ] اطمینان [= ډاډ او هوساینه] وموومي،او نه دی نصرت مګر د الله له لوري، چې ډېر غالب حکمت والا دی».

«إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا سَأُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ...» [انفال۱۲(۸:۱۲)] «هغه مهال چې ستا پروردګار پرښتو ته وحی وکړه چې زه له تاسو سره يم نو هغه کسان چې ايمان يې راوړی دی استوار او ټېکاو کړئ. ډېر ژر د کافرانو په زړونو کې وېره او ډار اچوو....»

پر دې بنا، کوم څوک يا کومه پرښته له آسمانه رانغله چې له کفارو سره وجنګېږي. الهي نصرت زموږ په خپل وجود کې دی؛ يعني هر څه چې دي پخپله له انسانه دي. کله چې انسان د خدای پر لور لاړ شي، نصرت يې له دننه خوټيږي؛ دننې استعدادونه يې چې بالقوه دي فعليت ته اوړي. مخکې له دې به چې له يوې خپيړې ډارېده، خو اوس خپل ټټر ډال کوي او د سلو کسانو سره د مقابلې لپاره ځي، جنګ ورسره کوي او له هېڅ شيز نه ډارېږي. دا له کومه د هغه په زړه کې راغلل؟ همدا د الله نصرت دی.

کوم نصرت او بريا؟

هاغه څه چې مسلَّم او جوت دي دا چې پيغمبر(ص) او د هغه پليونانو او پلويانو ته الهي نصرت او فتح او بريا يوازې يو ځلې په برخه شوی نه دی، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانانو د تاریخ په شهادت مسلمانانو بې شمېره فتحې درلودلې دي او د قرآن په شهادت، الهي نصرت په ځلونو د بدر او حنین او ... نورو جنګونو کې هغوی ته په برخه شوی دی:

«وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ ...» [آلعمران۱۲۳(۳:۱۲۳)] «[بایده هیر یې نه کړئ چې] په تحقیق الله تاسو سره په بدر کې [په جګړه کې] مرسته وکړه په داسې حال کې چې [د دښمن د زیاتو وسلو او کسانو په مقابل کې] کمزوري واست....» «لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ...» [توبه۲۵(۹:۲۵)] «[که د ځان په اړه اندېښمن یاست] الله تاسو سره [د جنګ] په ډېرو ډګرونو کې مرسته کړې ده، له هغې جملې د حُنَین په جنګ کې،...» «إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ...» [توبه۴۰(۹:۴۰)] «که تاسو له هغه [= پیغمبر] سره مرسته ونکړئ، [پروه شئ] خدای له هغه سره په داسې حال کې چې [یوازې] له یو کس سره وو مرسته وکړه، کله چې کافرانو هغه [له مکې] وایسته، ...» «... هُوَ الَّذِي أَيَّدَكَ بِنَصْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ». [انفال۶۲(۸:۶۲)]. «... هماغه دی چې ته یې پر خپله مرسته او پر [ملاتړ د] مؤمنانو ځواکمن کړې.»

پر دې بنا کومه پوښتنه چې مطرح کېږي داده چې د «إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ» آیة کوم نصرت او بریا ته اشاره لري. ځکه چې خدای تعالی، هم د حدیبیه صلحې ته «فتح» ویلې «إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا» [فتح۱(۴۸:۱)] موږ ستا لپاره څرګنده فتحه پرانېسته.

ـــ او هم د خیبر بري ته: «لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا». [فتح۱۸(۴۸:۱۸)] په تحقیق سره الله له مؤمنانو راضي شو، هغه مهال چې دوی له تا سره [په حدیبیه کې] له هاغې یوې ونې لاندې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـا سره بیعـت وکـړ، نـو [لـه دې کـار سره] هغـه څـه یـې چـې د هغـوی پـه زړونـو کـې ول وپیژنـدل [= عملي تحقـق یـې ورکـړ]، نـو [لـه دې خـاطره یـې] پـر هغـوی [د خطرونـو پـر وړانـدې] آرامتیـا او ډاډ نـازل کـړ او نـژدې فتحـه یې [په خیبر کې] ورته په برخه کړه.

نو په رښتیا کوم نصرت او فتحه ددې سورة تر نظر لاندې ده؟

ورپسې آیة ته له پاملرنې سره «وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَـدْخُلُونَ فِي دِيـنِ اللَّهِ أَفْوَاجًـا» چې د خدای دین ته د خلکو ډلې ډلې داخلېدل څرګندوي، داسې برېښـي، لکه څنګه چې مفسرینو هم ویلي دي، د نظر لاندې فتحه په اتم هجري کـال کې هماغه د مکې فتحه وه چې د نورو فتحو پیلامه شوه او د ستونزو د غوټې پرانیستلو او د خلکو د پرګنو د ایمان راوړلـو د خنـډونو لیـرې کیـدلو لار یـې پرانیستله [دفتحې لغوي معنا]. د الهـي امـن د حـرم لـه پرانیسـتلو او لـه بُتـانو څخه د کعبې له پاکولو او له هغې څخه د مشـرکینو د لاس له لنډولو وروسـته، په تدریج د ټاپووزمې پاتې مشرکو قبیلو اسلام راوړ او پوځ پوځ د الله دین تـه داخل شول. که مخکینیو فتحو د لنډ مهال لپاره، په لږ حد کې د مقطعي بریا په توګه ډګر او شرایط برابرول، دې فتحې او بریا په یو ځلې توګه کار بشپړ کړ او کار یې یو خوا ته کړ. ښایي له همدې لامله په قرآن کې مخکینیو بریـاو تـه په نکره بڼه [فتحاً قریباً، فتحاً مبیناً] اشاره شوې او دې فتحې تـه پـه معرفـه او معهود بڼه له الف او لام سره [إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ]

نو دا هغه ځواکونه دي چې په سړي کـې ورو ورو وده کـوي. الهـي نصـرت، همدا ډول یو څیز دی چې پورته مو ورتـه نغوتـه وکـړه. چـې البتـه دا نـوري ډېرې تشریح ته اړتیا لري؛ مثلاً دا کوم الهي نصرت دی چې وایي یو مهال به راورسېږي؟ نو ډېری له مفسرینو او د نظـر خاونـدان چـې ددې آیـت پـه اړه اجماع لري دادی چې دا الهي فتح همدا د مکې فتح ده. پوهېږئ چې مکـه د عربستان د ټاپووزمې اصلي مرکز وو او کعبه هم د مسلمانانو لپاره ډېره مهمـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه. او هم دا چې مکه د پیغمبر له رحلت څخه دوه درې کاله مخکې فتح شوه، فرمايي کله چې دا فتح، نصرت او برى راورسيد، وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا. او چې ودې ليدل؛ خلک پوځ پوځ د الله دين ته داخليږي، نو هغه مهال فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ نو ، تسبيح وکړه، د خپل پالونکي ښتن حمد دې ووايه وَاسْتَغْفِرْهُ او له هغه ښنه وغواړه. إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا. چې خداى تعالى ډېر ستر او ډېر ښه توبه منونکى دى.

وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا. دا د دغه ستر بشارت تر ټولو څرګند اړخ دى چې پورته ذکر شوى دى. د حضرت رسول اکرم(ص) له خپل قوم سره جګړه د دنيوي موخو لپاره نه وه، بلکې د الله د دين لپاره وه. هغه غوښتل چې د قريشو ټول مشران ددې امانت حق پر ځاى کړي چې د کعبې [بيت الله] په ښه د هغوى په لاسونو کې وه. که هغوى ددې لپاره چمتو نه دي نو بيا خو هغوى پر کعبې د ولکې درلودلو او د الله له دينه په جبر او ظلم د خلکو د مخنيوي حق نه لري. دغې مذهبي ځور او ظلم [چې قرآن هغه د فتنې له لفظ سره تعبير کړى] د پاى ته رسولو لپاره د مکې له فتحې سره سم د قريشو مشران تسليم شول او د اسلام دين يې د حضرت رسول له تائيد سره ومانه او ولسونه هم د خپل مشرانو له تسليمۍ وروسته ډلې ډلې د اسلام دين ته داخل شول، همدا خلک چې له مخکې به يو يو له ډار سره پټ راتلل، اوس ډلې ډلې، پوځ پوځ په زغرده او څرګنده توګه د اسلام دين ته داخليږي.

او په دې ترتيب «مکّه» له وينو بهولو پرته فتحه شوه او ددې عفوې او اسلامي رحمت جاذبې چې هيڅکله يې له هغې دا انتظار نه درلود، په داسې ډول په زړونو کې اغيز وکړ چې خلک ډلې ډلې راغلل او مسلمانان شول او ددې سترې فتحې غږ د عربو په ټولې ټاپوزمې کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وپيچل شو، او د اسلام آوازه په ټولو ځايونو کې خپره شوه. او د اسلام او مسلمينو موقعيت له هر لوري جوت او ټيکاو شو.

په ځينو روايتونو کې راغلي دي: کله چې حضرت رسول^(ص)^ د کعبې د دوازې تر څنګ ولاړ وو ويې فرمايل: «لا أِلهَ أِلّا اللّهُ وَحْدَهُ وَحْدَهُ، أنجز وَعْدَهُ، وَ نَصَرَ عَبْدَهُ، وَ هَزَمَ الأحْزابَ وَحْدَهُ، أَلا اِنَّ كُلَّ مال أوْ مَأْثَرَة أوْ دَم فَهُوَ تَحْتَ قَدَمَیّ هاتَیْنِ!...» «له الله پرته معبود نشته، يوازېنی دی، يوازې، په پای کې يې پر خپله ژمنه وفا وکړه، له خپل بنده سره يې مرسته وکړه او پخپله يې يوازې ټولې ډلې ماتې کړې. ای خلکو! پوه شئ چې هر مال، هر امتياز او آغېز، هره وينه په تېر او د جاهليت په زمانې پورې اړه لري، ټول زما تر پښو لاندې دي» [يعنې نور له هاغو وينو چې د جاهليت په زمانه کې توی شوي يا هاغه مالونه چې لوټ شوي دي، خبره ونکړئ او د جاهليت د زماني ټول امتيازونه او لوړتياوې باطل شوي دي، او په دې ترتيب ټولې پخوانۍ ټولپاڼې (دوسيې) وتړل شوې].

دا ډېره مهمه او هيښوونکې طرحه وه چې د عفوې له عمومي فرمان سره مل، د حجاز خلک يې له شخړېز، لنډغری او تياره تير وخت څخه پرې کړل، او د اسلام په رڼا کې يې هغوی ته نوی ژوند وباښه، داسې ژوند چې په تېر پورې له اړوندو شخړو، په بشپړه توګه تش وو. او دې چار، په زښته اوچته توګه، د اسلام له پرمختګ سره مرسته وکړه او زموږ د نن او سبا لپاره بهترين سرمشق او مثال دی.

که پاملرنه وکړو دلته څو پوښتنې مطرح کېدی شي؛ يوه دا چې څنګه وشول چې خلک پوځ پوځ او ډلې ډلې د خدای دين ته داخل شول؟ بله داچې، په داسې مهال کې چې دا ډول ځلانده برې حاصل شوی، پيغمبر ولې بايد استغفار وکړي؟ معمولا هغه چا ته چې سخت پړاو يې تېر کړی وي او په پايله کې يې برياليتوب لاسته راوړی وي د بېلګې په توګه فرض کړئ درس يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوستی وي او ليسانس او ماستري يا دوکتورا يې کړي وي، ورته نه ويل کېږي اوس لاړ شه استغفار وکړه؛ بلکې هغه دې ته منتظر دی چې هغه ته خلک شاباسی او آفرين ووايي؛ پر دې بنسټ تمه خو داده چې خدای تعالی ووايي؛ ډېر ښه، آفرين، بارک الله، ډېر زحمت دې وايست، ډېرې ستونزې دې وګاللې په لاس دې برکت شه خو داسې نه فرمايي. ولې؟ يعنې په عامه توګه که په دنيوي چارو کې کله چې انسانانو کوم ستر کار سر ته رسولی وي مثلاً کوم انقلاب يې کړی وي يا په سياست کې يې برياليتوب لاس ته راوړی وي خوښۍ کوي جشنونه کوي زموږ خپل تاڅوبي ته وګورئ که څوک د لنډ مهال لپاره په سمه يا ناسمه توګه د دين يا دنيا په نامه د اغيارو او اجنسيو په ملاتړ په اصطلاح برياليتوب لاس ته راوړي، ځواک او واکمنی ته ورسېږي تاسو يې وينئ چې څومره اتڼونه کوي جشنونه کوي ګډاګانې کوي چکچکې کوي هوايي ډزې کوي او پر خپلو دروغجنو برياليتوبونو وياړي خو حضرت رسول (ص) ته د دومره ستر برې او سوبې سره سره وايي له ستاينې سره دې خپل رب په پاکئ ياد کړه او له پالونکي ښتن څخه ښنه وغواړه؛ ولې؟ دې موضوع ته به په لاندې توګه د توضيح ورکولو کوښښ وکړو:

پاملرنه وکړئ د پيغمبر (ص) د دعوت او بلنې په پيل کې، ډېر سخت شرايط ول او حاصل يې له کمې ليدو ډېر لږ وو، سره ددې چې له کيفي ليده اوچت وو، هغوی چې هجرت وکړ فکر نه کوم له شپېتو اويا کسانو زيات ول، يا زيات نه زيات سل کسان؛ خو څومره سخت او ستونزمن کلونه پر هغوی تېر شول، څومره سخت شرايط يې تېر کړل؛

د مبارزې پايله همداسې ده چې نهضت کله داسې يو پړاو ته رسيږي چې يو دم په نابره توګه تاکونکی شي؛ نابره د ځواک پله په بيره تغيير کوي. هاغه بهير هم چې په صدر د اسلام کې وو همداسې حالت يې درلود؛ يو ناڅاپه د تلې پله درنده شوه او پورته لاړه. نور نو خلک ډلې ډلې راتلل. پاملرنه وکړئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هاغو مهالونو کې خو انسانان ډېر د مطـالعې او تحقيـق اهـل نـه ول او پـه عربستان کې قبيلوي نظامونه حاکم ول او د قبيلې رئيس به چې کله د جنـګ اعلام کاوه ټول خلک به بسيج کېدل او جنګېـدل او کـه د قبيلـې رئـيس بـه سوله کوله، ټولو خلکو به هم سوله کوله؛ يعنې په هغه نظام کې ټـول وګـړي د قبيلې د رئيس تابع ول. لکه څنګه چـې همـدا اوس زمـوږ پـه زمانـه کـې هـم خلک په ړنده پليونی او پلوی ځينې د نورو تابع دي.

د مکې له فتحې وروسته همداسې پېښ شول؛ يعنې د قبيلو رئيسان به راتلل او مسلمانان کېدل. نو يو ځلې به يوه قبيله چې مثلاً لس زره کسان ول هر لس زره کسان به يې مسلمان کېدل. البته دوی لا تر اوسه اسلامي زده کړه نه ده کړې، خو اوس همدومره چې فقط مسلمانان شوي دي او نور له مسلمانانو سره نه جنګېدل، نو په دې مهال کې دا آية نازل شو چې ډېر ښه، اوس چې دې وليدل خلک پوځ پوځ او ډلې ډلې د خدای دين ته داخلېږي، نو؛ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ. له حمد او ستاينې سره د پالونکي څښتن تسبيح وکړه او بښنه ترې وغواړه.

سره ددې چې دا آية په خپل ځان کې څو اړخونه لري مګر دوه اړخه يې ځانګړې اهميت لري لومړی دا چې د هاغې فرض پر لور لارښوونه کوي چې ددې فتحې او نصرت تر حاصليدو وروسته پر پيغمبر(ص) او د هغه پر امت او پليونانو لازم او اړين شوی دی؛ هغه دا چې د خوښی او وياړ پر ځای دې خلک د خپل رب تسبيح وکړي، د خپلو نارسيو او غفلت په اړه دې معافي او بښنه وغواړي او دا هيله او تمه دې ولري چې الله ډېر لورين او کريم دی. کوم بندګان چې د خپلو نارسيو، لټيو او غلفت په اړه د بښنې او عفوې لپاره الله ته رجوع کوي د هغوی لور ته له رحمت سره پاملرنه کوي؛ د کوثر په سورة کې فرمايي:«إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ.فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ.» [کوثر۱(۱۰۸:۱)او۲] «موږ تاته کوثر عطاء کړ نو خپل پالونکي څښتن ته لمونځ وکړه او هغه ته قرباني وکړه». همدا راز دا آية ددې مسئوليت او ذمه واری د بيان لپاره هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

راغلی دی او هغه ددې فتحې او نصرت اړينه غوښتنه ده او ددغه څيز تعليم ورکوي چې خپل مسئوليّت ته بايد تل پاملرنه وکړي چې همدا د نعمتونو د بقاء او پايښت ضامن دی. بندګانو ته چې کله هم کوم نعمت حاصل شوی دی له هغه سره يو څه ذمه وارۍ او مسئوليتونه هم تړلي وي. تر هاغې پورې چې بنده خپلې ذمه وارۍ او مسئوليتونه سرته رسوي، پيروزوينې، لورونې او نعمتونه ورته پرله پسې حاصليږي.

د ربّ له حمد او ستاينې سره تسبيح؛ د مرحوم طالقاني په وينا، د تسبيح عاليترين پړاو دی چې د هستۍ د عالم د ارباب له حمد او ستاينې او د هغه د ښکلا او کمال او د بې عيبوالي او بې نقصوالي پر نسبت له ليوالتيا څخه پيدا کيږي. د تسبيح عمل، په دې سمفونۍ [Symphony] کې مشارکت او د هستۍ د عالم په ستر ارکستر [Orchestra] کې مثبت نقش لوبول دي.

له حمد سره د ربّ له تسبيح څخه عاليتر، د ربّ العظيم په نوم تسبيح دي؛ «فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ» [واقعه۷۴(۵٦:۷۴) او حاقه۵۲(٦۹:۵۲)] «نو [د ښتن تعالی د برم او پرتم ښکارندو او په طبيعت کې نظم او تدبير ته په پاملرنې]؛ د خپل ستر پالونکي ښتن په نامه تسبيح ووايه [او پاك او سپېځلی يې وګڼه] [= د هستۍ له نظام سره هم غږی، خپل مثبت نقش سرته ورسوه] ».

او همدا راز د ربّ الاعلی په نوم تسبيح دي؛ «سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى» [اعلی۱(۸۷:۱)] «د خپل ډېر اوچت او تر ټولو لوړپوړي پالونکي ښتن نوم دې [= نقش او ځواک] [په خپل اند، وينا او چلن کې له هر عيب او نقصه] پاک او سپېځلی وستايه». چې په زړه او ليد کې د ربّ عظمت، عالي توب او ستروالی مجسم کوي د قرآنکريم په ډېريو آيتونو کې ويل شوي تسبيح وکړئ. «تسبيح» يعنې خدای تعالی بې عيب او بې نقص ګڼل؛ خدای تعالی پاک او سپېځلی ګڼل. يعنې که له دې مخکې مو چې د خدای په اړه هر ګومان کاوه تاسو به ويل څه خدای! که خدای وای نو نه به يې پرېښودی

(c) ketabton.com: The Digital Library

مؤمنين دا ډول ووژل شي او ربړ او شکنجه ووينې، اوس اقرار کوم چې خدای تعالی پاک او سپېڅلی دی له دې چې د هغه په مشيّت کې د عيب او نقص گومان وشي. آيا همدا اوس هم ځېنې نه وايي دا لا څه ډول دنيا ده او ولې دا دومره بدبخته او بيچاره خلک په دنيا کې شتون لري! يو کس فلج دنيا ته راځي، يو نيم هم ړوند دنيا ته راځي. آخر ولې؟ دا کوم عدالت دی! په دې نړۍ کې يو شمېر ميلياردران دي او ځينې نور بدبخته نيستمن دي. زبرځواکان لگيا دي د نړۍ د خلکو بيخ وباسي؛ په دې جنگونو کې ووينئ چې څومره ډېر شمېر انسانان له منځه ځي. هوکې، کوم کسان چې دا څرگند او ظاهري څيزونه ويني او نتيجه ترې اخلي چې؛ نو کوم خدای په دې منځ کې نشته [نعوذ بالله]، ځکه چې که وای، ددې شرونو او بې عدالتيو ممانعت او مخنيوی به يې کړی وای. سترگې يې يوازې ظاهر ته دي چې پوښتنه کوي دا نو کوم عدالت دی؟ دا څه عدالت دی چې يو بدرنگ دی او يو ښکلی، يو شتمن دی يو فقير؟ ځېنې ولې د هماغه پيدايښت له پيله بيمار دنيا ته راځي؟ دوی څه گناه کړې ده؟ نو له همدې په خپل زړه او خپل اند کې نتيجه اخلي او وايي: په دنيا کې عدالت نشته. خو دلته وايي او پاملرنه يې را اړوي چې؛ کله دې چې وليدل د زيار او هڅو په پای کې کار يو ځای ته ورسېده او په حاصل ورکولو يې پيل وکړ، نو؛ فَسَبِّحْ. دا هماغه د تسبيح له پړاوونو يو پړاو دی. دويم فرمايي په بِحَمْدِ تسبيح وکړه. «حمد» يعني ستاينه. د بېلگې په توگه کېدی شي يو مدير مو چې ډېر ښه کار هم کوي، خو ستاسو نه خوښېږي او د هغه په نسبت د ستايني حالت ونلرئ؛ دا منئ چې کار يې له نقص او عيبه خالي دی، خو بس ستاسو نه خوښېږي؛ «تسبيح له حمد سره» يعني له حمد او ستايني سره دي؛ يعني واقعاً او په رښتيني توگه د خدای ستاينه کوئ؛ له هغه سره علاقه او تړاو پيدا کوئ.

نو، لومړی تسبيح دي او ورپسې د رب تسبيح دي او بيا د رب حمد او تسبيح، يعني د هغه چا حمد دی چې ارباب دی، پالونکی څښتن دی، او څلورم پړاو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اعلی رب، يا د عظيم رب حمد او تسبيح دي. کله چې وايو سُبحانَ رَبِّیَ الأَعلَی وَ بِحَمدِهِ يا سُبحانَ رَبِّیَ العَظيمِ و بِحَمدِه ، دا ټول د الله د نظام د بې عيب او بې نقص ګڼلو مختلف پړاوونه دي. يعنې په برېښنده، روښانه او ساده ژبه وايو خدای تعالی او د خلقت نظام يې بې عيبه او بې نقصه دی. او ورپسې د هغه په نسبت د ستاينې او هېښتيا حالت پيدا کوو؛ او پر سترتوب، عظمت، لوړتيا او متعالي والي يې پوهېږو او اقرار کوو.

نو په دې حال کې پيغمبر(ص) ته فرمايي استغفار وکړه؟ يوازې دلته هم نه دی، ډېر ځايونه نور هم يې په قرآن کې پيغمبرانو ته ويلي، له هغې جملې څلور ځلې يې زموږ خپل پيغمبر ته، فرمايلي چې استغفار وکړي، يوازې خدای تعالی مطلق دی؛ له هغه پرته بل هيڅ موجود مطلق نه دی؛ خو له خاصو بندګانو سره د خدای تعالی رابطه د نورو په نسبت توپير کوي. که ستاسو کوچنی زوی په کور کې هر کار وکړي تاسو د پلار او مور په توګه له هغه هيڅ انتظار نلرئ، دعوا ورسره نه کوئ، کومه غوسه ورته نه کوئ؛ کوچني ماشومان چې په کور کې هر کار وکړي پلار او مور يې له هغه دومره تمه نلري، وايي د هغوی عقل نه رسېږي؛ خو په دې نسبت چې سن يې هر څومره پورته ځي او وده ومومي، د مور او پلار انتظار ترې ورځ تر بلې زياتېږي. کله چې اولاد يې ستر شي او که مثلاً پوهنتون ته هم تللی وي او لوستی وي، هغه ته نه ښايي او ضرورت نشته چې کوم بد کار وکړي چې ترې ګيله وکړلی شي، بلکې يوازې همدا چې ټيليفون ونکړي يا له مور او پلاره کوم خبر وانخلي، له هغه ګيله من کيږي. ظاهراً يې کوم بد کار هم نه وي کړی؛ که هره ورځ يې مثلاً زنګ واهه، او په دې منځ کې که يوه ورځ واټن پريوځي له هغه ګيله کوي. يا که مثلاً تش لاس مور او پلار ته راغلی وي، کيدی شي ترې خوابدي شي. ځکه چې له دوی انتظار لري چې مثلاً له يو ګل، يوې تحفې يا کوم بل څيز سره مور او پلار ته راشي. ووينئ هر څومره

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د انسان شعور پورته لاړ شي، بلوغ يې ډېرېږي، هيله او انتظار له هغه ډېرېږي، ځکه چې هغه اوس پوهېږي او اندنه کوي. پيغمبران هم د بشري ټولنې وده موندي، عاقلان او بالغان دي؛ خدای تعالی هم د نورو پر نسبت له هغوی ډېر انتظار لري؛ پر دې بنا کوم ايراد او ګوتنيونه چې هغوی ته کيږي داسې کوم ايراد او اعتراض نه دی چې د عامو خلکو په اړه نيول کيږي. ويلې يې دي: حَسَناتُ الأبرارِ سَيِّئاتُ المُقَرَّبينَ [حديث] يعنې کوم کارونه چې د اَبرار [يعني د ډېرو ښو خلکو] لپاره ښه ګڼل کېږي د مقرّبينو لپاره بد ګڼل کېږي. ولې؟ ځکه چې له هغوی انتظار ډېر دی. د هاغو ډېرو ښو خلکو عمل د مقرّبانو لپاره د سيئاتو [ګناه ګانو] برخه ګڼل کېږي په قرآن کې، يو ځای کې - په يو له جنګونو کې، ظاهراً د حنين په جنګ کې - پيغمبر ته فرمايي شرايط دومره سخت شول چې «حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُواْ مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللّهِ»، چې حتا رسول او مؤمنينو وويل: نو څه وخت به دا د خدای نصرت رسېږي؟ يعنې شرايط داسې سخت او زيږه شول چې نوره چاره هېوکې ته ورسېده او حتا د رسول په زړه کې هم تېر شول چې د خدای نصرت به کله راځي؟ کله چې سرې ويني په مخکې يې، د سترګو لاندې يې، ټول ياران وژل کېږي، د يوه ورمېږ په توره ووهل شي، د يوه بل لاس غوڅ شي، د رسول الله د ټولو يارانو وينه لګيا ده تويېږي، نو دا خو طبيعي ده چې غوښتنه وکړي چې خدايه، نو څه وخت غواړې موږ سره کومک وکړې؟ دادی چې ورته اوس فرمايي نو کله دې چې وليدل پوځ پوځ لګيا دي د خدای دين ته داخلېږي، څه نو اوس استغفار وکړه. ځکه خدای تعالی دا انتظار نه لري چې د پيغمبر په ذهن کې يې حتا يوه شبهه هم ګرځېدلې وي چې کله؟ الله ورته وايي: أَلا إِنَّ نَصْرَ اللّهِ قَرِيبٌ. [بقره ۲۱۴ (۲:۲۱۴)] آرام اوسئ چې د الله نصرت نژدې دی. کله چې پوښتنه کوو خدايا نو کله؟ ددې په څېر دی چې [العياذ بالله] موږ انګېرو چې د خدای تعالی عقل ورته نه رسېږي او موږ لګيا يو د هغه ترغيب او هڅونه کوو! خدايه ژر شه نور! لږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شانته ژر، هله کنه مور لګیا يو تول له منځه ځو. ددې په څېر دی چې مور په مصلحت کې تر هغه زيات پوهېږو! تاسو ټول پاملرنه وکړئ؛ آيا همداسې نه دی؟ چې کېدی شي دا ډول دخالتونه او لاسوهنې په هر ځای کې ووينو.

حضرت علي(رض) فرمايي: که له الهي مشيّت څخه ډېر ناراضي يې، لاړ شه خپل ځان ته دې بل ربّ وټاکه! که له دې اربابه راضي نه يې، لاړ شه د يو بل ارباب پسې. که ته انګېرې چې د خدای عقل نه رسېږي يا سخت نيوی او ستغ دی، يا بې رحمه دی او لکه څنګه چې ته غواړې او انتظار لرې تاته نه دررسېږي، ډېر ښه، لاړ شه يو بل ربّ ځان ته غوره کړه؛ اصلاً د هغه له بنده-ګۍ استعفا ورکړه! ځکه چې ددې ټولو ګیلو او نا رضايتونو معنا داده چې زمور عقل [نعوذ بالله] له خدای تعالی څخه زيات رسيږي! مولوي وايي:

عاشقم بر قهر و بر لطفش به جدّ
ای عجب من عاشق این هر دو ضد

هم د هغه پر لطف عاشق يم او هم يې پر قهر عاشق يم. سړی داسې يو ځای ته رسيږي خدای تعالی چې هر کار وکړي ښکلی او زيبا دی. اقرار کوي او دا مني چې زه خپل مصلحت سم نشم تشخيص کولی او هغه زما پر مصلحت تر ما ښه پوهيږي زما وده او رشد پر هاغو څيزونو پورې تړاو لري چې زما عقل هغوی ته نه رسيږي. د مولوي په مثنوي کې سلګونه له دې تشبيهاتو او تمثيلونو موندلی شئ. چې کېدی شي نورو ځايونو کې هم ومونډل شي.

نو استغفار کول او د ښېنې غوښتل له دې چې د خدای تعالی په حمد، ستاينه او د نعمتونو په شکر کې يې کوتاهي او قصورکړی دی د انسانانو هڅه او تالاش که هر څومره ډېر هم وي بيا هم اندک، ناڅيزه او محدود دی، او د خدای تعالی نعمتونه پرله پسې وريدونکي، ځوښان او فراوان دي....

«وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا...» « که [وغواړئ] د خدای نعمتونه وشميرئ، [هيڅکله] يې په شميرلو وسمن نه ياست،...» [نحل ۱۸(۱۶:۱۸)].

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يو ستر مثبت کار له سر ته رسولو وروسته پر يو بريالي انسان د خدای تعالی تسبيح او تقديس، حمد او منته پر دې اړينه او لازميږي چې خدای تعالی پرې منّت ايښی او هغوی يې د خپلې بلنې او دعوت لپاره وړ او آمين ګڼلي. او همدا راز استغفار او د ښنې غوښتنه له هاغه کبره چې کله کله يې پر زړه غالبيږي، يا زړه ته يې له اوږدې مبارزې او اوږد رنځ او ربړ له ګاللو وروسته د بريا له خوښۍ او سرمستۍ سره زړه ته رخنه کوي. په ځانګړې توګه کله چې مبارزه اوږده شي او ياغي او طاغي دښمن د ډېر سخت ربړ او ځور څخه کار اخلي، او د ظالم دښمن د مبارزې په بهير کې د تلفاتو د رسېدو پرمهال د نصرت او مرستې له ځنډ او تأخيره شکايت کوي.

«أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ» [بقره۲۱۴ (۲:۲۱۴)] «آيا [تاسو مؤمنانو، له خپل ځان سره] ګڼلې مو ده [چې د ايمان په لفظي ادعا سره] به جنت ته داخل شئ!؟ حال دا چې لا تر اوسه [هاغه ازمېښتونه] لکه چې ستاسو پر مخکينيو راغلل تاسو ته نه دي رسېدلي؛ هغوی ته داسې سختۍ او کړاونه ورسېدل چې ډېر سخت په لړزه پرېوتل، تر دې ځايه چې [حتا] پيغمبر او ورسره ملو مؤمنينو وويل: [نو] کله د خدای مرسته رارسيږي!؟ آګاه اوسئ چې د خدای مرسته نژدې ده.»

دويم اړخ په دې آية کې دادی چې په دې کې حضرت رسول اکرم^(ص) ته بشارت دی چې له دې فتحې وروسته به له دې سترې فريضې څخه په عزتمنه توګه ستا د فراغت او خلاصيدو وخت راشي او د نبوت درونده پيټې چې الله ستا پر اوږو ايښې دی او د ستونزو او ربړ په ګاللو چې ستا ټول ځواکونه او وجود يې زبېښلی او نښتيځلی دی په برياليتوب سره به دا دين تکميل شي او پيرزوينه او نعمت به يې بشپړ شي. په دې اړه چې حضرت رسول اکرم^(ص) په دې لار کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خومره ربړ، زیار او ستونزې ګاللي په قرآن کې یې ورته د ډېرو آیتونه په توسه نغوته کړې. د پیغمبر(ص) د سختیو، ستونزو او ربړ د کچې معلوملو لپاره دا بسنه کوي چې په قرآن کې یې الله تعالی په مینه ناک او محبت وزمه انداز کې رټې او ورته فرمايي: «مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى» [طه۲(۲:۲۰)] موږ دا قرآن پر تا ددې لپاره نه دی نازل کړی چې [پر دې د منکرانو د باورمن کولو لپاره] خپل ځان په ربړ او مشقت کې واچوې.

نو په دې حالت کې د حضرت رسول اکرم(ص) لپاره تر دې بل ستر زیری او بشارت نه وو چې د الله له لورې چې کومه دنده او رسالت ورته سپارل شوی وو له هغې په عزتناکه توګه فارغ شو. لکه څنګه چې په دې سورة کې یې حضرت رسول اکرم(ص) ته بشارت ورکړی دی او د کلام له مفهوم څخه یې څرګندېږي چې حضرت ته وايي: ته له خپل مسئولیت او ذمه وارۍ په بریالیتوب فارغ شوې، نو ځکه یې په دې آیة کې هغه ته د استغفار له هدایت سره سره د توّاب والي بشارت هم ورکړی دی د توّابٌ لفظ چې کله د الله لپاره راځي نو معنا یې داده چې هغه پر خپلو بندګانو ډېر لوراند او مهربان دی او د هغه له نارسیو او شویدو تیرېدونکی دی.

د حضرت رسول اکرم(ص) استغفار!

نو ددې سورة د پای آیة پیغمبر(ص) ته فرمان دی چې د الهي نصرت او فتحې تر رسېدو وروسته، تسبیح او استغفار وکړي. د پیغمبر(ص) د استغفار مسئله له دې چې د عصمت له نظریې سره ټکر پیدا کوي، مفسرین یې راز راز توضیحاتو او توجیه ګانو ته ناچار کړي دي چې د تفسیر په کتابونو کې راغلي دي، البته دا یو مورد نه دی چې پیغمبر ته دا ډول دستور او فرمان ورکړل شوی دی، د استغفار مسئله په نورو موردونو کې هم چې غالباً د نصرت

(c) ketabton.com: The Digital Library

او فتحې په اړه دي د شخص رسول اکرم(ص) په اړه په قرآن کې مطرح شوي دي. څرنګه چې موږ مخکې د فتح سورة په تشریح کې دا مسئله پوره شرح کړې ده، دلته يې د بیا له سره توضیح څخه ډډه کوو او د هغې مطالعې ته د مینه والو او لېوالو او څېړونکو لوستونکو بلنه کوو. دلته یوازې په لنډه توګه ورته نغوته کوو؛ د فتح سورة په پیل کې الله تعالی فرمايي: «إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا. لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا» [فتح۱ (۴۸:۱) او ۲]. بې له شکه موږ څرګنده سوبه[او هغه ته د رسېدو لار] تاته پرانيسته. چې الله تاته ستا د مخکې لېږل شوو کړنو پايلې [= د تېرو کړنو منفي پايلې] او د هاغو کړنو پايلې چې په ځنډ راځي [=دهغوی زنځیري غبرګون] درته و پوښي [= وبښي او ختثی یې کړي] او خپل نعمت پر تا تمام کړي او تا سمې لارې ته هدایت کړي.

اصولا د انبیائو په اړه د قرآن لحن د تمجید او تجلیل او تعظیم څخه زیات د تذکر، تنبیه او حتا په ځینو موردونو کې د توبیخ لحن لري!

د اسلام د مکرم رسول(ص) په اړه پر دي سورة سربېره، په پنځه شپږو نورو سورتونو کې هم هاغه مکرم رسول ته - د هغه له ستر مقام سره سره - امر په استغفار او توبې شوی دی «... وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ...» [محمد۱۹ (۴۷:۱۹)] «... او د خپلې ګناه [له اغیزو او ګوډېو] او د نارينه او ښځينه مؤمنانو لپاره ښښنه وغواړه ...»، «وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ» [مؤمنين ۱۱۸ (۲۳:۱۱۸)] «او ووايه: پالونکيه ښښنه! و مې ښښه او [رابانديې] ولوروېږه او ته خورا غوره لوروونکی يې.»، «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحًا عَسَى رَبُّكُمْ...» [تحريم ۸ (٦٦:٨)] «ای هاغو کسانو چې ایمان مو راوړی دی، له خلوص سره په نړه توګه د الله لور ته ستانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شـــئ...»، «وَاسْـــتَغْفِرِ اللَّـــهَ إِنَّ اللَّـــهَ كَـــانَ غَفُـــورًا رَحِـــيمًا» [نســـاء ۱۰٦(۴:۱۰٦)] «او لـــه اللـــه بښـــنه وغـــواړه؛ چـــې پـــه رښـــتيا اللـــه لـــورين بښـــونکی دی.»، «لِيَغْفِـــرَ لَـــكَ اللَّـــهُ مَـــا تَقَـــدَّمَ مِـــنْ ذَنْبِـــكَ وَمَـــا تَـــأَخَّرَ...» [فـــتح ۲ (۴۸:۴۸)] «چـــې اللـــه تاتـــه ســـتا د مخکـــې لېـــږل شـــوو کړنـــو پـــايلې [= د تېـــرو کړنـــو منفـــي پـــايلې] او د هـــاغو کړنـــو پـــايلې چـــې پـــه ځنـــډ راځـــي [= د هغـــوی زنځيـــري غبرگـــون] درتـــه و پوښـــي [=وبښـــي او ختـــ ـی يـــې کـــړي]...» او «...وَاسْـــتَغْفِرْ لِـــذَنْبِكَ وَسَـــبِّحْ بِحَمْـــدِ رَبِّـــكَ بِالْعَشِـــيِّ وَالْإِبْكَارِ.»[غـــافر ۵۵ (۴۰:۵۵)] «او [او د خـــدای د مرســـتې لپـــاره پـــه بيـــړه او بېتـــابی کـــې] د خپلـــې گنـــاه لپـــاره بښـــنه وغـــواړه او د شـــپې پـــر مهـــال او گهـــيځ کـــې د خپـــل پـــالونکي ښتـــتن لـــه پـــاکۍ ســـره د کـــمال پـــه ســـتاينه بوخـــت اوســـه.». سربېـــره پـــر دې نـــور گواښـــونه لکـــه: «عَفَـــا اللَّـــهُ عَنْـــكَ ... » [توبـــه ۴۳ (۹:۴۳)]، «اللـــه دې تـــا وبښـــي؛...» «يَـــا أَيُّهَـــا النَّبِـــيُّ لِـــمَ تُحَـــرِّمُ مَـــا أَحَـــلَّ اللَّـــهُ لَـــكَ...» [تحـــريم ۱(٦٦:۱)] «ای پيغمـــبره، ولـــې هاغـــه څـــه چـــې اللـــه درتـــه حـــلال گـــڼلي، پـــر ځـــان حرامـــوې؟...»، «يَـــا أَيُّهَـــا النَّبِـــيُّ اتَّـــقِ اللَّـــهَ وَلَا تُطِـــعِ الْكَـــافِرِينَ وَالْمُنَـــافِقِينَ...» [احـــزاب۱(۳۳:۱)]«ای پيغمـــبره، د اللـــه پـــروا لـــره او لـــه کـــافرانو او منافقـــانو اطاعـــت مکـــوه...» او داســـې نـــور ډېـــر مثالونـــه...چې د رشـــد، ودې او کـــمال او ډېـــرې پـــاکۍ لپـــاره د تـــذکر او هشـــدار لـــه طريقـــه، هغـــه حضـــرت تـــه د خدای تعالی په ځانگړې پاملرنې دلالت کوي.

همدا راز په قرآن کريم کې، د نورو پيغمبرانو په اړه پـه ځلونـو ويـل شـوي او زموږ د پيغمبر په اړه هم ځای په ځای راغلي دي؛ او حضـرت پيغمـبر(ص) تـه فرمان ورکړل شوی دی چې: فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ د خپـل پـالونکي ښتـتن پـر حکم دې صبر وکړه. وَلَا تَكُن كَصَاحِبِ الْحُوتِ [قلم ۴۸ (٦۸:۴۸)]، د حُـوت د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاوند او ملګري؛ [يونس(ع)] په څېر مه اوسه، إِذْ نَادَى وَهُوَ مَكْظُومٌ. چې په غوسه شو او پرېښودل يې، لاړ او زغم يې ونکړ. پيغمبر(ص) ته فرمايي چې پوهېږم چې زړه دې ددوی له په شرک ککړو خبرو ډېر ناخوالی او غمګين دی چې دوی يې کوي؛ تا ډېر رنځوي: وَضَآئِقٌ بِهِ صَدْرُكَ أَن يَقُولُواْ؛ [هود۱۲(۱۱:۱۲)] پوهېږم چې ددې خبرو زغم پر تا ستونزمن دی او پر زړه دې ډېر زور راوړي او زړه دې تنګوي؛ خو فرمايي چې دوی زموږ بندګان دي او موږ هغوی ته د دين په قبول او رد کې اختيار او آزادي ورکړې ده؛ اوس که د دوی زغم درته ډېر سخت دی، لاړ شه په ځمکه کې د اخوا وتو لپاره سوری وکنه يا أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاء فَتَأْتِيَهُم بِآيَةٍ يا پوړۍ کېږده او آسمان ته لاړ شه ووينو چې کولی شې کومه معجزه راوړې!؟ فَلاَ تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ. [انعام۳۵ (٦:۳۵)] نو، له جاهلانو مه اوسه. که موږ غوښتلی کولی مو شول داسې يو کار وکړو چې په اجبار ټول ايمان راوړي. اصلاً شيطان ته به مو رخصت ورکړی وای چې څو ورځې بل ځای ته لاړ شي او هر څيز پای ته ورسيږي. ورپسې فرمايي دا ټول پخپله يو مشيّت لري. د نظامونو او الهي قوانينو غوښتنه او اقتضا ده چې انسانان خپله لار پخپله انتخاب او غوره کړي. چې هم وکولی شي «اسفل سافلين» ته سقوط وکړي، او هم وکولی شي «اعلی علّيين» ته صعود وکړي. دا دواړه چې نه وي کوم کمال نه حاصليږي. انتخاب پخپله له دوی سره دی او هر عمل يې له خپل انتخاب سره مل دی. نو وايي استغفار وکړه چې إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا. يعني د خپل رب په درشل کې دعا وغواړه استغفار وکړه بښنه وغواړه چې کومه دنده يې چې تاته سپارلې وه د هغې په سرته رسولو کې چې که له تا کومه سهوه، اشتباه او بې صبري شوې ده چې له هغو تېر شي او بښنه درته وکړي. دا اسلامي ښوونه او روزنه ده چې انسان ته يې ورکوي او په هره کچه چې انسان بلاغت او تکامل ته رسېدلی وي په هماغه کچه ترې زياته هيله او تمه کېږي، او که دې موضوع ته له بل اړخه پاملرنه وکړو انسان که په هره کچه تکاملي پړاو کې وي بيا هم بشپړ نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی ځکه چې انسان که هر څومره تکامل وکړي بيا هم انسان دی او لا تکامل او بشپړتيا ته اړتيا لري.

نو کوم انسان چې د الله د دين او د هغه په لار کې که په خپل زړه هر څومره ستره دنده سر ته رسولي وي، د هغه په لار کې يې که هر څومره قرباني ورکړي وي، د هغه په زړه کې کله هم نه ښايي داسې خيال راشي چې پر ما چې زما د پالونکي ښتن کوم حق وو هغه مې په پوره او بشپړه توګه اداء کړی دی، بلکه هغه بايد تل دا وانګيري چې څه چې ما ته کول پکار ول هغه ما ونشو کولی، او هغه ته له الله څخه دا دعا غوښتل پکار دي چې ای الله؛ ستا د حق په اداء کولو کې چې کومې کوتاهۍ او نارسۍ له ما شوي دي له هغې ماته تېر شه او زما نيمګړی خدمت قبول کړه. دا ادب چې که رسول الله(ص) ته ورښوول کېږي هاغه چا ته چې د الله په لار کې د هغه د بې کچه زياتې هڅې او زيار ايستلو په مقايسه د بل کوم انسان په اړه حتا تصور هم نشي کېدلی، نو بل څوک دا تصور هم نشي کولی چې هغه خپل کوم عمل ستر عمل وګڼي او وياړ پرې وکړي او پرې غره شي چې د الله کوم حق چې پر ده وو هغه يې ادا کړی دی. په داسې حال کې چې د الله حق له دې ډېر زيات پورته او اوچت دی چې کوم مخلوق يې ادا کړلی شي. د الله تعالی دا فرمان د تل لپاره مسلمان ته درس ورکوي چې خپل کوم عبادت او هڅه او د دين په لار کې کوم خدمت بشپړ څيز مه ګڼئ، بلکې د الله په لار کې د خپل ځان له قربانولو وروسته بيا هم داسې و انګېرئ چې «حق خو دادی چې حق ادا شوی نه دی » ـ پر دې ترتيب چې که دوی ته کومه فتحه او بری نصيب هم شي، هغه دې خپل کمال نه بلکې د الله د فضل نتيجه وګڼي او پر هغې د وياړ او فخر او پر غرور د اخته کېدو پر ځای ښايي د خپل پالونکي ښتن پر وړاندې له عاجزۍ سره سر ټيټ کړي او د خپل رب حمد او تسبيح وکړي او توبه او استغفار وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بشريّت پر خدای د ايمان په رڼا کې په دې ډول هسکتيا مومي او اوچتېږي، او په دې ډول ځلانـد او برېښند کېږي او پـه الـوت راځـي، او همـدا راز ستروالي، ځواک او آزادی ته رسېږي.

پـر دې بنـا د تقـوا لـه ځـواک سره شـونی دی انسـان پورتـه لاړ شي او لـه ايـمان او صـالح عمـل سره «اَعلَـی عِلّيـيِّن» تـه ورسـېږي. اللـه تعـالی وايـي مـا تاسـو تـه دوه ډولـه اسـتعدادونه درکـړي دي، يعنـې دوه آگـاهۍ: هـم تقـوا او هـم فجـور. چـې لـه کفـر او تکـذيب سره «اَسـفَلُ سَّـافِلِين» تـه رسېږو . چې هاغه يو يې د توحيد لور دی او دا بل يې د شرک لور.

د سورت په پای کې دې نتيجې تـه رسـېږو چـې لکـه د هـر خيـز پـه څېـر د انسان عمر هم پای ته رسېدونکی دی.

ان‌شـاءالله خـدای تعـالی دې توفيـق راکـړي چـې هـر څـومره ډېـر چـې کيـدی شي ددې سـورت لـه پيغـامونو گټـه واخلـو او خپـل ځانونـه لـه دې پيغامونو او الهي نظامونو سره چې مقرر کړي يې دي، منطبق کړو.

پالونکی څښتنه! ته قادر يې چې يو ځل بيا مسلمانانو ته هغه پخوانی عظمت او سترتوب دحضرت رسول اکرم(ص)سنتو ته د اقتدا او له هغه د پليونې په رڼا کې بيرته راوگرځوې.

لويــه خدايــه! مــوږ د اســلام د پيغمــبر(ص) لــه رښــتينو يــارانو او مرستندويانو په ډله کې وگوماره.

بـار الهـا! مـوږ تـه توفيـق مرحمـت کـړه چـې د اسـلامي عـدل واکمنـې پـه داسـې ډول پـه نـړۍ کـې خپـره کـړو چـې د نـړۍ خلک پوځ پوځ هغه د زړه له تله پر خپل ځان ومني.

صَدَقَ اللهُ العَليِّ العَظِيمُ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: ددې تشريح د ليکلو پر مهال لاندينيو سرچينو ته هم مراجعه شوې ده:

١ ـ نظم قرآن ـ د عبدالعلي بازرگان لیکنه
٢ ـ آشنايي با قرآن ـ د مرتضی مطهري لیکنه
٣ ـ في ظلال القرآن ـ د سید قطب لیکنه
۴ ـ تفهيم القرآن ـ د مولانا سيد ابوالاعلی مودودي ليکنه
۵ ـ تدبر قرآن ـ د مولانا امين احسن اصلاحي ليکنه
٦ ـ قرآن حکیم [ترجمه و توضيحات فارسي] ـ عبدالعلي بازرگان
٧ ـ الميزان في تفسيرالقرآن ـ د سيد محمدحسين طباطبائي ليکنه
٨ ـ کابلي تفسير [قرآن کريم ترجمه او تفسير ـ مولانا محمود الحسن ديوبندي او علامه شبيراحمد عثماني] پښتو کوونکي: د عالمانو يوه ډله
٩ ـ پرتوی از قرآن ـ د سيد محمود طالقاني ليکنه
١٠ ـ تفسير نمونه ـ د آيت الله مکارم شيرازي او ورسره د علماو د پلاوي ليکنه
١١ ـ تفسير نور ـ د مصطفی خرمدل ليکنه
١٢ ـ تابشي از قرآن ـ د سيد ابوالفضل ابن الرضا برقعي قمي ليکنه
١٣ ـ تفسير باران ـ د دکتور مهدي خُدّاميان آراني ليکنه
١۴ ـ ترجمه تفسير طبري ـ د حبيب يغمائی په اهتمام او تصحيح
١۵ ـ تفسير ابن کثير [حافظ عمادالدين ابوالفدا اسمعيل بن عمر ابن کثير الدمشقي] اردو ته ژباړه : مولا محمد جوناګرهي
١٦ ـ معارف القرآن ـ د مولانا مفتي محمد شفيع ليکنه
١٧ ـ تفسير مصباحين (اردو) ترجمه و شرح تفسير جلالين ـ ليکونکي : جلال الدين محلي او جلال الدين سيوطي ـ اردو ته ژباړه او شرح: محمد لياقت علي رضوي
١٨ ـ تفسير کمالين د جلالين تفسير اردو شرح د : مولانا محمد نعيم ديوبندی
١٩ ـ د قرآن عظيم الشان پښتو ژباړه ـ مولوي قيام الدين کشاف
٢٠ ـ عزيزالتفاسير ـ د قرآن کريم پښتو ترجمه او تفسير ـ مولوي سلطان عزيز (عزيز)
٢١ ـ صفوةالتفاسير ـ د محمدعلي الصابوني ليکنه ـ ژباړونکی: مولوي شمس الله کمال زاده
٢٢ ـ د قرآن پلوشې ـ د ګلب الدين حکمتيار ليکنه
٢٣ ـ تفسير ديوبندي ـ د مولوي عبدالحنان ليکنه
٢۴ ـ حکمة القرآن ـ د مولوي امين الله پيښاوری ليکنه
٢۵ ـ تفسير ايوبي حنفي ـ د مولانا محمد عبيدالله ايوبي ليکنه
٢٦ ـ تفسير احسن الکلام ـ د مولوي عبدالسلام رستمي ليکنه
٢٧ ـ قرآن کريم په پښتو ـ د اجرالدين اقبال ژباړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۸ـ شرحـي بـر سـوره هـاى قـرآن ـ عبـدالعلي بازرگـان ـ د عبـدالعلي بازرگـان وېـب پاڼـه [bazargan.com]

۲۹ ــ تفسير روح القرآن ــ مؤلف ډاكتر مولانا محمد اسلم صديقي.

۳۰ ــ د قرآن ټکي په ټکي او روانه ترجمه ــ مولوي جانباز سرفراز

۳۱ ـ روح المعـاني فـی تفسـيرالقرآن العظـيم والسبع المثـانی ـ العلامـه ابـی الفضـل شـهاب الـدين محمودالالوسی البغدادي

۳۲ ــ تفسير جواهرالقرآن ــ مولانا حسين علي

۳۳ ــ تفسير روح البيان ــ شيخ اسماعيل حقى البروسوى

۳۴ ـ «كنزالايمان او تفسير نورالعرفان»ترجمه احمد رضاخان بريلوي، تفسير احمد يارخان نعيمي

۳۵ ــ كشف الاسرار و عُدة الابرار ــ [د قرآنكريم ادبي او عرفاني تفسير] خواجه عبدالله انصاري

۳٦ ــ د قرآن رڼا [د قرآن پښتو معنا او لنډ تفسير] مولوى محمد ظاهر اسدالله مكي

۳۷ ــ تفسير الفخرالرّازى المشهور بالتفسيرالكبير و مفاتيح الغيب، امام محمد الرازى فخرالدين

۳۸ ــ التّفسيرالمبين ــ دوكتور عبد الرحمن بن حسن النّفيسه

۳۹ ــ تفسير قرطبى ــ محمد بن احمد بن ابوبكر قرطبي، ترجمه اردو: پيرمحمد كرم شاه

۴۰ ــ المفصل في تفسـيرالقرآن الكـريم ـ المشـهور بتفسـيرالجلالين ـ للامـام جـلال الـدّين المحـليّ والامَام جلال الدِّين السّيُوطيّ.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library